

13

24 พ.ย. 2563

Lib-Sci
V2 n.3

วารสาร

บรรณานุกรมศาสตร์

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE QUARTERLY

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓

กรกฎาคม ๒๕๖๒

- แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เลขหมู่เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย (หมวดการศึกษา)
- การแปลหนังสือสำหรับเด็ก
- การทดลองสร้างระบบชื่อผู้แต่งสำหรับสืบค้นเอกสาร
- อิทธิพลของการออกแบบห้องสมุดต่อพฤติกรรมและความพอใจของผู้ใช้
- เสรีภาพในการอ่าน

วารสาร

28 พ.ค. 2523

บรรณศาสตร์

LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE QUARTERLY

Lib. Sci

V2 N3

ปีที่ 2 ฉบับที่ 3
สารบัญ

ก ก ำ ก ม

2 5 2 2

Vol. 2, No.3, July 1979

- 1 บรรณธิการ
- 3 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เลขหมู่เอกสาร
ที่เกี่ยวกับประเทศไทย (หมวดการศึกษา)
โดย พวา พันธุ์เมฆา
- 11 การแปลหนังสือสำหรับเด็ก
โดย ลมุล รัตตากร
- 19 อิทธิพลของการออกแบบห้องสมุดต่อพฤติกรรม
และความพอใจของผู้ใช้
โดย เดวิด ซี. แคมป์เบล และ
ธีโอดอร์ เอ็ม. ชเลชเตอร์
- 43 การทดลองสร้างระบบชื่อผู้แต่งสำหรับสืบค้น
เอกสาร โดย สุนทร แก้วลาย
- 63 ใน แนว ดวง :
เสรีภาพในการอ่าน
โดย วรณี สิริสุนทร

Editorial

Some Suggestions on Classi-
fying Thailand's Education-
al Documents by Pawa Panme-
kha

Children's Books Translation
by Lamoon Ruttakorn

Library Design Influences
on User Behavior and Satis-
faction by David E. Camp-
bell and Theodore M. Shlech-
ter

An Experiment in the Cons-
truction of a Systematic
Author-Name File for Doc-
ument Retrieval by Soon-
thorn Kaewlai

Where We Are :

Freedom to Read by Wannee
Sirisunthorn

วารสารบรรณศาสตร์ ส่งเสริมและเผยแพร่การศึกษา ค้นคว้า การวิจัย และความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสนเทศศาสตร์ ตลอดจนสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นสื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ กว้างระหว่างผู้สอน บรรณารักษ์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจวิชานี้

ที่ปรึกษา

วิชาญ ทับเที่ยง

บุญสม ก้านสังวร

ลมูล รัตติกาล

บรรณาธิการบริหาร

บรรณาธิการฝ่ายจัดเล่ม

สุนทร แก้วลาย

บุญศรี ไพรัตน์

บรรณาธิการฝ่ายบทความ

บรรณาธิการฝ่ายบทวิจารณ์

พวา พันธุ์เมฆา

นงนารถ อินทร์ศรี

ผู้จัดการ

เฉลียว พันธุ์สีดา

กองบรรณาธิการ

เกษร เจริญรักษ์

จินตนา เอกกิตติกิจ

เต็มสุข พงษ์ตน

ไพฑิพย์ สุภาพพานิช

ทัศนีย์ อินทรประสิทธิ์

นงนวล พงษ์ไพบูลย์

วรรณ สวัสดิ์ภักดิ์

วิมล กลิ่นหอม

สมบูรณ์ ตั้งมณีนันท์

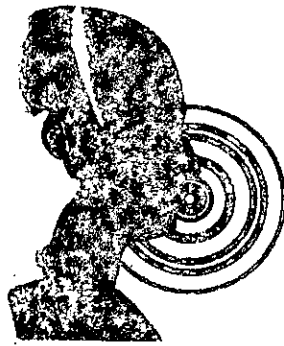
สมพร ต่อประดิษฐ์

สุพัตรา สองแสงจันทร์

อัญชลี ลิฬหาวงศ์

วารสารบรรณศาสตร์ เป็นวารสารราย 3 เดือน ของสำนักหอสมุดกลาง และภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มศว ประสานมิตร ออกจำหน่ายปีละ 4 ฉบับ ใน เดือน มกราคม เมษายน กรกฎาคม และตุลาคม จำหน่ายปลีกฉบับละ 15 บาท สมาชิกบอกรับ หอสมุดปีละ 60 บาท ส่วนตัว 50 บาท นิสิต 40 บาท อนุญาตให้โปรดส่งจ่าย บ.ฉ. ประสานมิตร ในนามของอาจารย์บุญศรี ไพรัตน์ วารสาร บรรณศาสตร์ ตึกหอสมุดกลาง มศว ประสานมิตร สุขุมวิท 23 พระโขนง กท. 11

ขอคิดเห็นใด ๆ ในวารสารเป็นความเห็นส่วนตัวและเป็นการรับผิดชอบของผู้เขียนทั้งสิ้น สำนักหอสมุดกลางและภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้อง ค่ายเสมอไป

บรรณารักษ์

Lib - Sci
v2n3p1

ในที่สุดวารสารฉบับนี้ก็หลุดออกมาจนได้ แม้ว่าจะล่าช้ากว่ากำหนดเกือบ ๔ เดือน นับเป็นภาวะที่ทั้งฝ่ายผู้ผลิต และท่านสมาชิกผู้อ่านเองไม่อยากจะให้เกิดขึ้น แต่ก็ไม่มีทางใด นอกจากพยายามปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตั้งแต่ฉบับนี้เป็นต้นไป ทางเราได้เปลี่ยนแปลงการดำเนินงานเสียใหม่ให้รัดกุมและมีความคล่องตัวสูงขึ้น เชื่อว่าเราจะสามารถลดย่อช่องว่างของเวลาที่กำลังขาดดุลอยู่ในขณะนี้ลงได้เรื่อย ๆ ขณะนี้ฉบับเดือนตุลาคมก็อยู่ระหว่างพิมพ์ เชื่อว่าคงจะตามฉบับนี้ออกมาชนิดเห็นฝุ่นทีเดียว

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงและจะกระทบกระเทือนท่านผู้อ่านและเพื่อนสมาชิกอยู่บ้าง ก็คือ เรื่องการปรับราคาใหม่สำหรับปีใหม่ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ ฉบับที่ ๑ ปีที่ ๓ (มกราคม) เห็นจะไม่ต้องชกแม่น้ำทั้งห้าขึ้นมาสาธยายถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับราคาใหม่ เพราะเพื่อนสมาชิกส่วนใหญ่อีก เป็นผู้อยู่ในวงการ จึงย่อมจะทราบดีว่าราคาเก่าที่เราดำเนินการไปนั้นเป็นราคาที่ต่ำที่สุดสำหรับขนาด ประเภท และคุณภาพของวารสารที่ปรากฏ

อย่างไรก็ตาม ในราคาใหม่นี้ ทางเราพยายามจะให้มีคุณภาพดีธรรมมากที่สุด ทั้งนี้ เพื่อรักษาอุดมคติที่เราตั้งไว้ตั้งแต่แรก เริ่มจัดทำวารสาร กล่าวคือให้การสื่อสารความรู้ในทางบรรณารักษศาสตร์ และสนเทศศาสตร์เป็นไปได้อย่างดี

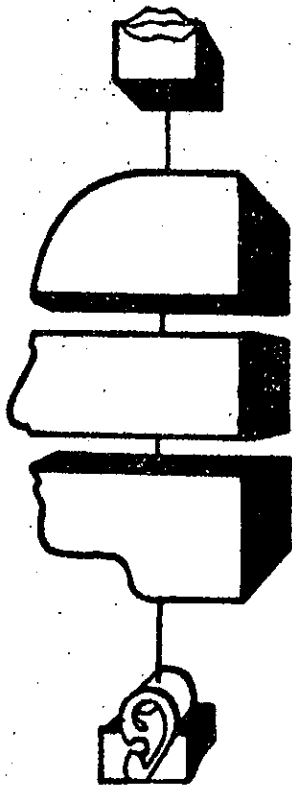
สำหรับในด้านเนื้อหาที่เสนอในวารสารแต่ละฉบับ เราก็คงรักษาประเพณีเดิมเอาไว้ คือเสนอเรื่องที่น่าสนใจทั้งด้านปฏิบัติ และด้านทฤษฎี โดยมีเนื้อหาละเอียดกันไป ในแนวต่าง ๆ ตามสโลแกนของผู้เขียนแต่ละท่าน ความคิดที่จะจัดเรื่องเป็นแนวใดแนวหนึ่งสำหรับแต่ละฉบับนั้น ก็อยู่ในดุลยพินิจของคณะผู้จัดทำเหมือนกัน เพียงแต่เราแน่ใจว่าคงจะไม่เกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้ การจัดเรื่องตามแนวใดแนวหนึ่งนั้นมักมุ่งในทางลึก หรือ ค่อนข้างพิสดารในแง่มุมต่าง ๆ เราจึงรู้สึกว่ายังไม่ค่อยพร้อม จนกว่าในวงการของเรามีผู้นิยมเขียนเรื่องในสาขาที่ตนชำนาญมากยิ่งขึ้น

ในที่นี้เราก็อยากจะยืนยันเจตนารมย์ของการจัดทำวารสารฉบับนี้อีกครั้งว่า ไม่ว่าบรรณารักษศาสตร์ หรือสนเทศศาสตร์ จะมีทิศทาง และรูปแบบเป็นอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลในวิชาชีพนี้ที่จะมีหน้าที่จรรโลง และชี้รูปแบบ หรือทิศทางที่พึงปรารถนา เราไม่อาจจะหวังจากบุคคลในวิชาชีพอื่นใด เพราะไม่มีใครที่เข้าใจ และพยายามทำความเข้าใจในวิชาการของเราด้วยความเพียรอันสูง เราจึงยอมรับความชำนาญเฉพาะวิชามากน้อยเพียงใดก็ตาม แต่สิ่งนี้เกิดขึ้นกับชีวิตประจำวันของเราแล้ว วิชาการต่าง ๆ ได้มุ่งไปตามเข็มของตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง จึงยากที่แต่ละบุคคลจะมีเวลา ความอดทน และความเพียรพยายามที่จะเข้าใจวิชาอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือความสนใจอย่างต้องแท้ เว้นเสียแต่ว่า เขามุ่งที่จะใช้ประโยชน์ส่วนหนึ่งส่วนใดของวิชาอื่นเพื่อนำมาเสริมสร้างวิชาเดิมของตนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

วารสารบรรณศาสตร์ ของเราจึงต้องเดินหน้า และเลิกคิดถึงคำว่า "ถอย"

ไม่ว่าจะเจออุปสรรคใด ๆ ก็ตาม

Lib-Sci
V2 ท3 ป3

แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เลขหมู่เอกสารที่เกี่ยวข้อง
ประเทศไทย (หมวดการศึกษา)

*พวา พันธุ์เมฆา

สาระสังเขป การกำหนด เลขหมู่เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย
ตามระบบทศนิยมมักจะมีปัญหาเรื่องเลขหมู่ยาวซึ่งอาจ
ทำให้เกิดความสับสนได้ อย่างไรก็ตามอาจกำหนด
สัญลักษณ์แทนเลขภูมิภาคซึ่งใช้เดิมเพื่อบอกว่าเกี่ยวข้องกับ
ประเทศไทย ผู้เขียนเสนอแนะให้ใช้ "ท" แทนเลข
บอกภูมิภาค และแสดงการจำแนกเลขหมู่ในหมวดการ
ศึกษา (๓๗๐) สำหรับประเทศไทยขึ้นโดยเฉพาะ
กัณฑ์ดรรชนี เอกสารหมวดการศึกษา การแบ่งหมู่ระบบทศนิยมการ
กำหนดเลขหมู่เอกสารเกี่ยวกับประเทศไทย

*พวา พันธุ์เมฆา กศ.ม., (บรรณารักษศาสตร์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชา

บรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์

วารสารบรรณศาสตร์ กรกฎาคม 2522

แม้ว่าแผนการแบ่งหมู่ระบบทศนิยมของดยุอี้จะได้รับความนิยมใช้กันแพร่หลายในห้องสมุด โดยทั่วไปก็ตาม ระบบดังกล่าวก็ยังมีจุดอ่อนบางประการซึ่งทำให้บรรณารักษ์ในห้องสมุดบางแห่ง อึดอัดใจ ไม่รู้จะแก้ปัญหาอย่างไรดี บางคนก็เปลี่ยนไปใช้ระบบอื่นที่คิดว่าดีกว่า หรือช่วยแก้ปัญหา ได้ดีกว่า

จุดอ่อนของระบบทศนิยมของดยุอี้ที่จะหยิบยกมาอภิปรายในบทความนี้คือการใช้ตัวเลขแทน เนื้อหาวิชาของระบบนี้ บางเลขหมู่มีตัวเลขถึง ๑๐ หลัก เลขยาวมาก ๆ นี้ทำให้เกิดปัญหาแก่ งานห้องสมุดทั้งในด้านงานพิมพ์บัตรรายการ การเขียนเลข เรียกหนังสือลงบนสันหนังสือ และการ จัดเรียงหนังสือบนชั้น

ที่จริงในบางประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศทางยุโรป ที่ใช้ระบบ ทศนิยมของดยุอี้อาจไม่สู้จะมีปัญหาเกี่ยวกับตัวเลขยาว ๆ เท่าใดนัก เพราะระบบดังกล่าวดยุอี้คิด ขึ้นมาเพื่อใช้กับประเทศแถบนั้น อย่างไรก็ตามประเทศอื่น ๆ ที่ห่างไกลจากสหรัฐอเมริกาออกไป ก็อาจจะ เป็นปัญหาพอควรเนื่องจากเลขหมู่บางเลขหมู่หากใช้ตามระบบที่ดยุอี้กำหนดแล้ว เลขหมู่อาจ ยาวมาก

ประเทศไทยเราก็เช่นกัน เมื่อเราใช้ระบบนี้มาใช้แพร่หลาย ห้องสมุดขนาดเล็กจะไม่มี ปัญหา แต่ถ้าเป็นห้องสมุดขนาดกลาง หรือห้องสมุดระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยก็จะ เห็นว่าเป็น ปัญหา ทั้งนี้เพราะว่าห้องสมุดขนาดเล็กมีหนังสือจำนวนไม่มาก ก็อาจจะใช้ตัวเลขหลาย ๆ ไม่กี่ หลัก ก็เป็นการเพียงพอ แต่ห้องสมุดขนาดกลาง หรือระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยซึ่งมีหนังสือ จำนวนมาก จำเป็นต้องแบ่งหมวดหมู่หนังสือให้ละเอียด นั่นก็จะต้องใช้เลขหลาย ๆ หลัก ยิ่งกว่า นั้นบางเลขหมู่ซึ่งยาวอยู่แล้วหากผสมกับ เลขแสดงลักษณะ เป็นเฉพาะของไทย เช่น เลขย่อแสดง ภูมิภาค "๕๔๓" มาเติมข้างหลังยิ่งทำให้เลขยาวมากขึ้นไปอีก

ปัญหาดังกล่าว บรรณารักษ์ของไทยเราก็เคยปรารถนาให้กับคณะกรรมการผู้จัดทำ แผนการ แบ่งหมู่ระบบทศนิยมของดยุอี้ได้ทราบ มีข้อเสนอแนะอย่างหนึ่งที่ทางคณะกรรมการปรับปรุงแผนการ จัดหมู่ได้ชี้ให้เป็นแนวทางแก้บรรณารักษ์ไทยคือ การใช้อักษรย่อมารวมกับเลขหมู่ เพื่อแสดงลักษณะ

เป็นของไทยโดยเฉพาะ ซึ่งจะช่วยลดความยาวหลายหลักของเลขหมู่ลงไปได้

สำนักหอสมุดกลาง มศว. ประสานมิตรก็เป็นแห่งหนึ่งที่ได้นำความคิดนี้มาปฏิบัติ โดยใช้ตัว "T" เดิมรวมกับตัวเลข ขณะนี้มีการใช้ T รวมกับเลขหมู่แสดงความเป็นของไทยในหมวดหมู่ต่อไปนี้

37T	แทน	370.9593	เกี่ยวกับ	การศึกษาของไทย
39T	"	390.9593	"	ประเพณีของไทย
49T	"	495.91	"	ภาษาไทย
63T	"	630.9593	"	การเกษตรของไทย
8T0	"	895.91	"	วรรณคดีไทย
91T	"	915.93	"	ภูมิศาสตร์ไทย
95T	"	959.3	"	ประวัติศาสตร์ไทย

อย่างไรก็ดีการย่อเลขหมู่โดยใช้ T ผสมลงไปกับเลขผู้เขียนพบว่ามีปัญหาอยู่อีก ซึ่งจะขอแยกกล่าวเป็น ๒ ประเด็นคือ

๑. ในด้านผู้ใช้ ผู้ใช้เกิดความสับสนในคอนไปหาหนังสือที่มีสัญลักษณ์ T ประกอบอยู่ด้วย เพราะจำไม่ค่อยได้ว่าเลขหมู่ดังกล่าวจะเรียงอยู่ระหว่างเลขหมู่ใด แม้ว่าทางหอสมุดจะเขียนป้ายบอกไว้ที่ตู้บัตรรายการแล้วก็ตาม เลขหมู่ใหม่ข้างต้นหอสมุดจัดเรียงดังนี้

37T	จัดเรียงอยู่ระหว่าง	370.8 - 370.9
39T	"	390.8 - 390.9
49T	"	495 - 495.1
63T	"	630.8 - 630.9
8T0	"	809.9 - 810
91T	"	910.9 - 911
95T	"	950.9 - 951

๒. ในด้านงานของบรรณารักษ์ การใช้อักษร T มารวมกับเลขหมู่ขึ้น นอกจากมีเจตนาที่จะให้เลขหมู่สั้นลงแล้ว ก็เพื่อให้เอกสารที่เป็นของไทย ๆ ในเรื่องนั้น ๆ อยู่ด้วยกัน แต่การใช้ T ดังกล่าวแล้วในหมวดการศึกษายังไม่อาจสนองตอบเจตนารมณ์ดังกล่าวได้ เช่น 37T แทน 370.9593 คือเรื่องการศึกษาของไทย แต่ถ้าเป็นเรื่องการประถมศึกษาของไทยจะมีเลขอื่นอีก คือ 372.9593 การมัธยมศึกษาของไทยมีเลข 373.593 การศึกษาผู้ใหญ่ของไทยมีเลข 374.9593 และการอุดมศึกษาของไทยเรามีเลข 378.593 ดังนั้น 37T ก็หาได้ครอบคลุมการศึกษาของไทยทั้งหมดไม่

ด้วยเหตุผล ๒ ประการข้างต้น ทำให้ผู้เขียนพยายามศึกษาตารางการแบ่งหมู่ระบบทศนิยมของดุยอิ เพื่อจะหาวิธีย่อเลขหมู่ และขณะเดียวกันก็ให้เรื่องของไทยๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันอยู่ด้วยกันทั้งหมด ในขั้นแรกนี้ได้พิจารณาเลขหมู่หมวดการศึกษาคือ ๓๗๐ ก่อน เพราะคิดว่าหอสมุดวิทยาลัยครูส่วนใหญ่ใช้ระบบการแบ่งหมู่หนังสือระบบทศนิยมของดุยอิ ยิ่งกว่านั้นวิทยาลัยครูมักจะสะสมเอกสารทางวิชาการศึกษาเป็นจำนวนมาก กรณีที่มีเอกสารในสาขาวิชาเดียวกันจำนวนมาก เช่นนี้ ถ้ามีการกำหนดเลขให้สั้นได้ และให้เอกสารอยู่ด้วยกันได้ ก็คิดว่าจะน่าจะเป็นประโยชน์อย่างมาก

ผู้เขียนจึงใคร่ขอเสนอแนวคิดในการกำหนด เลขหมู่เฉพาะหมวดวิชาการศึกษา "๓๗๐" ใหม่ ส่วนหมวดอื่น ๆ จะได้คิดต่อไป หรือผู้อ่านบทความนี้ท่านใดจะกรุณานำไปคิดต่อ (ถ้าอ่านบทความนี้แล้วเห็นด้วย) ก็จะเป็นประโยชน์ต่อวงการห้องสมุดของเราเป็นอย่างมาก

ความคิดของผู้เขียนมีดังนี้

๑. ให้ใช้อักษร "ท" มารวมกับเลข "๓๗" เป็น "๓๗ท" หมายถึงเรื่องการศึกษาของไทย เหตุที่ไม่ใช้ T เพราะในทางปฏิบัติเมื่อพิมพ์บัตรรายการหรือของบัตร และบัตรหนังสือ จะมีปัญหาในการเปลี่ยนเครื่องพิมพ์ภาษาไทยไปยังเครื่องพิมพ์ภาษาอังกฤษ ถ้าเป็นพยัญชนะไทยก็ตัดปัญหาไปได้

๒. แบ่ง "๓๗ท" ย่อยไปตามแนวของระบบดุยอิใน ๓๗๐ (โปรดดูตารางการแบ่ง)

๓. แผนการแบ่งที่กำหนดใหม่นี้จะใช้กับ เอกสารหนังสือที่พูดถึง เรื่องการศึกษาของไทย

โดยเฉพาะเท่านั้น

๔. การเรียงลำดับบัตรแจ้งหมู่หรือหนังสือในชั้นให้เรียง "๓๗" ขึ้นก่อนจนหมดเลขที่มี ๓๗ แล้วจึงต่อด้วยเลข ๓๗๐ ต่อไป ๓๗ จะเรียงต่อจาก ๓๖๔ การเรียงเช่นนี้จะทำให้การค้นหาของผู้ใช้สะดวกรวดเร็วขึ้น ผู้ใช้อาจยึดหลักง่าย ๆ ว่าอักษรมาก่อนตัวเลข เช่น ๓๖๔ แล้ว ๓๗ แล้วจึงเรียงต่อด้วย ๓๗๐

แผนการแบ่งหมู่หมวดวิชาการศึกษา (๓๗๐)

๓๗ การศึกษาของไทยโดยทั่วไป

(๓๗.๐๑ - ๓๗.๐๔ สำหรับ เลขย่อยมาตรฐาน)

๓๗.๐๑ ปรัชญาการศึกษาของไทย

๓๗.๐๒๔ การวิจัยการศึกษาในประเทศไทย

๓๗.๐๑ ระบบโรงเรียนในประเทศไทย

๓๗.๐๑๑ โรงเรียนรัฐบาล

๓๗.๐๑๒ โรงเรียนราษฎร์

๓๗.๐๑๑ ครู และบุคคลากรในการสอน ครูช่วยสอน ครูพิเศษ ครูประจำชั้น
ครูประจำวิชา ครูกับผู้ปกครอง

๓๗.๐๑๒ การบริหารการศึกษา การบริหารโรงเรียน การนิเทศการศึกษาใน
ประเทศไทย

๓๗.๐๑๓ วิธีสอนแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในโรงเรียนของไทย

๓๗.๐๑๔ การแนะแนวด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนไทย

๓๗.๐๑๕ ระ เียบวินัยของโรงเรียนต่าง ๆ

๓๗.๐๑๖ อาคาร แบบโรงเรียน แบบห้องเรียนของไทย

๓๗.๐๑๗ โครงการสุขภาพในโรงเรียน อนามัยโรงเรียนในประเทศไทย

๓๗.๐๑๘ นักเรียน กิจกรรมของนักเรียน ผลงานกิจกรรมของนักเรียนไทย

๓๓พ. ๑๑๔ การศึกษาพิเศษในประเทศไทย เช่น การศึกษาสำหรับเด็กพิการ
เด็กปัญญาอ่อน เด็กเรียนช้า ฯลฯ

๓๓พ. ๑๒ การประถมศึกษาในประเทศไทย

(๓๓พ. ๑๒๐๑ - ๓๓พ. ๑๒๐๔ สำหรับ เลขย่อมาตรฐาน)

๓๓พ. ๑๒๑๔ หลักสูตรประถมศึกษาของไทย

๓๓พ. ๑๒๒ ระดับการศึกษาประถมของไทย

๓๓พ. ๑๒๒๑ โรงเรียนอนุบาลศึกษาในประเทศไทย

๓๓พ. ๑๒๒๔ โรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย

๓๓พ. ๑๒๓ วิชาวิทยาศาสตร์และสุขศึกษาในระดับประถมของไทย

๓๓พ. ๑๒๔ วิชาการอ่านสำหรับระดับประถมของไทย

๓๓พ. ๑๒๕ วิชาคณิตศึกษาในระดับประถมของไทย

๓๓พ. ๑๒๖ วิชาภาษาในระดับประถมของไทย

๓๓พ. ๑๒๖๔ การสอนภาษาต่างประเทศในระดับประถมของไทย

๓๓พ. ๑๒๗ วิชาคณิตศาสตร์ในระดับประถมของไทย

๓๓พ. ๑๒๘๓ วิชาสังคมในระดับประถมของไทย

๓๓พ. ๑๒๘๖ วิชาพลศึกษาในระดับประถมของไทย

๓๓พ. ๑๒๘๗ วิชาดนตรีในระดับประถมของไทย

๓๓พ. ๑๒๘๘ วิชาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ในระดับประถมของไทย

๓๓พ. ๑๓ การมัธยมศึกษาในประเทศไทย

(๓๓พ. ๑๓๐๑ - ๓๓พ. ๑๓๐๔ สำหรับ เลขย่อมาตรฐาน)

๓๓พ. ๑๓๑๔ หลักสูตรมัธยมศึกษาของไทย

๓๓พ. ๑๓๒๒ โรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย

๓๓พ. ๑๓๒๔ โรงเรียนอาชีวศึกษาในประเทศไทย

- ๓๓พ. ๓๒๔๓ โรงเรียนเกษตรกรรม วิทยาลัยเกษตรกรรมของไทย
- ๓๓พ. ๓๒๔๔ โรงเรียนการช่าง วิทยาลัยเทคนิคของไทย
- ๓๓พ. ๓๒๔๗ โรงเรียนศิลปะ วิทยาลัยช่างศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ของไทย
- ๓๓พ. ๓๒๕ โรงเรียนมัธยมแบบประสมของไทย
- ๓๓พ. ๕ การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกระบบของไทย
(๓๓พ. ๕๐๑ - ๓๓พ. ๕๐๔ สำหรับ เลขย่อมาตรฐาน)
- ๓๓พ. ๕ หลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรโดยทั่วๆ ไปของระบบการศึกษา
ของไทย
- ๓๓พ. ๖ การศึกษาสำหรับสตรีในประเทศไทย
(๓๓พ. ๖๐๑ - ๓๓พ. ๖๐๔ สำหรับ เลขย่อมาตรฐาน)
- ๓๓พ. ๗ การฝึกหัดครูของไทย (การศึกษากับศาสนาให้ไว้ใน ๒๕๕.๓๐๖)
(๓๓พ. ๗๐๑ - ๓๓พ. ๗๐๒ สำหรับ เลขย่อมาตรฐาน)
- ๓๓พ. ๗๒ การประชุมทางวิชาการของครูในประเทศไทย อุตสาหกรรม
- ๓๓พ. ๗๓ วิทยาลัยครูต่าง ๆ ในประเทศไทย
- ๓๓พ. ๗๓๒ หลักสูตรการฝึกหัดครูของไทย
- ๓๓พ. ๗๓๓ การฝึกสอน
- ๓๓พ. ๘ การอุดมศึกษาของไทย
(๓๓พ. ๘๐๑ - ๓๓พ. ๘๐๔ สำหรับ เลขย่อมาตรฐาน ยกเว้น ๐๔ และ ๐๕)
- ๓๓พ. ๘๐๔ วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอกชนของไทย
- ๓๓พ. ๘๐๕ วิทยาลัย มหาวิทยาลัยของรัฐของไทย
- ๓๓พ. ๘๑๖ การสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยของไทย
- ๓๓พ. ๘๑๗ การสอน วิธีสอนในมหาวิทยาลัยของไทย
- ๓๓พ. ๘๑๘ ระเบียบ กฎ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของไทย
- ๓๓พ. ๘๑๙ หลักสูตรของมหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาของไทย

๓๓๓.๘ รัฐกับการจัดการศึกษาในประเทศไทย

(๓๓๓.๘๐๑ - ๓๓๓.๘๐๔ สำหรับเลขย่อมาตรฐาน)

๓๓๐ การศึกษา

๓๓๐.๑ ปรัชญา หลักการ ทฤษฎี

๓๓๐.๑๑ คุณค่า เป้าหมาย วัตถุประสงค์

(เลขหมู่ตามตารางระบบทศนิยม)

ประโยชน์จากการจัดแปลงแผนการแบ่งหมู่เป็นแบบข้างต้นที่พอจะมองเห็นได้ชัด เจนคือ

๑. ลดความยาวของเลขหมู่ลงได้ เช่น การประถมศึกษาของไทย เป็น ๓๓๓.๒ แทนที่จะเป็น ๓๓๒.๔๔๔๓

๒. ทำให้เอกสารเกี่ยวกับการศึกษาของไทยทั้งหมดรวมอยู่ด้วยกันในตอนต้นของหมวดการศึกษา โดยที่ไม่ต้องไปแยกจัดเป็นห้องพิเศษต่างหากแล้วแบ่งเอาหนังสือที่พูดถึงการศึกษาของไทยไปใส่ไว้ การแบ่งห้องย่อยลงไปมาก ๆ จะทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดสับสน และบางคนต้องการค้นคว้าเปรียบเทียบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ถ้าแยกห้องไว้ก็เป็นการลำบากต่อผู้ใช้ที่ต้องวิ่งหาหนังสือจาก ๒ แหล่ง แต่ตามวิธีที่เสนอแนะการหาเอกสารอ่านเปรียบเทียบก็ไม่ต้องไปไกล สามารถหาได้จากชั้นใกล้ ๆ ที่เก็บหนังสือวิชาการศึกษาขึ้นเอง

Lib-Sci
V2ท3ป11

การแปลหนังสือสำหรับเด็ก

ลมูล รัตตากร*

สาระสังเขป บทความนี้แนะนำวิธีแปลหนังสือสำหรับเด็กทั้งใน
ฐานะที่ผู้แปลเป็นบรรณารักษ์ และเป็นนักแปลหนังสือ
สำหรับเด็ก การแปลในฐานะบรรณารักษ์มีจุดมุ่งหมาย
ที่จะเสริมการบริการด้านการอ่านแก่เด็กในกรณีที่มีหนังสือ
นั้นพิมพ์เป็นภาษาต่างประเทศ ในการแปลอย่างนักแปล
ผู้แปลจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์พอสมควรทั้งในด้านการ
เลือกเรื่อง การใช้ภาษา การศึกษาจิตวิทยา เทคนิค
ในการแปล ตลอดจนการเลือกสำนักพิมพ์

ศัพท์กรรณ หนังสือสำหรับเด็ก การแปล

*ลมูล รัตตากร กศ.บ., M.A. (L.S.),
D.L.S. (University of Southern
California) รองศาสตราจารย์ภาค
วิชาบรรณารักษศาสตร์ มศว ปทุมวัน

วารสารบรรณศาสตร์ กรกฎาคม 2522

บทความนี้จะกล่าวถึงการแปลหนังสือสำหรับเด็กในสองนัยด้วยกันคือ

๑. การแปลในฐานะบรรณาธิการ

๒. การแปลในฐานะนักแปลหนังสือสำหรับเด็ก

๑. การแปลในฐานะบรรณาธิการ

มีหนังสือสำหรับเด็กเป็นจำนวนมากที่มีอยู่ในท้องตลาด ซึ่งเป็นหนังสือที่มีประโยชน์แต่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ หนังสือเหล่านี้จะได้ซื้อหาเข้ามาไว้ในห้องสมุด สำหรับห้องสมุดที่ผู้อ่านสามารถอ่านภาษาอังกฤษได้เข้าใจได้คล่องแคล่วก็ไม่มีปัญหาใด ๆ แต่ถ้าผู้อ่านหนังสือนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่เข้าเรียนแล้วแต่ยังอ่านหนังสือภาษาอังกฤษไม่ออก หรือเป็นเด็กที่ไม่เคยเรียนภาษาอังกฤษเลย ย่อมต้องการความช่วยเหลือจากบรรณาธิการเป็นอย่างมาก และหากผู้อ่านยังอ่านไม่ออกทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษก็ยิ่งจะต้องการความช่วยเหลือดังกล่าวยิ่งขึ้น

การแปลข้อความในหนังสือเด็กมาเป็นภาษาไทย โดยมากจะทำเฉพาะหนังสือภาพที่มีคำบรรยายเป็นเพียงส่วนน้อยและมีภาพ เป็นส่วนใหญ่หนังสือภายหลังการแปลแล้ว บรรณาธิการอาจจะดำเนินการได้ ๓ วิธีด้วยกันคือ^๑

๑.๑ เขียนคำแปลลงบนกระดาษขาว แล้วใช้กาขีดเฉพาะส่วนบนของกระดาษนั้นไว้เหนือข้อความภาษาอังกฤษสำหรับให้เผยแพร่ภาษาอังกฤษได้หากต้องการ การเขียนควรเขียนด้วยตัวบรรจง มีขนาดใหญ่และอ่านง่าย อาจใช้ดินสอสีเขียนแต่ละหน้าไม่ซ้ำสีกันก็ได้ เพื่อให้หน้าสนใจ คำแปลเหล่านั้นควรมีสำเนาแล้วเย็บเก็บไว้เป็นปึก ๆ ปีกละเรื่อง หากภายหลังคำแปลที่ขีดไว้เหนือข้อความภาษาอังกฤษชำรุดเสียหาย จะได้ซ่อมเสริมได้โดยง่าย ไม่ต้องแปลใหม่ให้เสียเวลาอีก

๑.๒ พิมพ์คำแปลลงบนกระดาษขาว และดำเนินการเช่นเดียวกับข้อ ๑ ทุกประการ

^๑ผู้เขียนได้แนวคิดมาจากสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

๑.๓ เขียนคำแปลลงบนหนังสือ บรรทัดต่อบรรทัด วิธีที่ ๓ นี้ ไม่นิยมใช้ เพราะจะทำให้หนังสือสกปรก

เมื่อแปลและติดข้อความลงในหนังสือเรียบร้อยแล้ว ผู้ที่อ่านภาษาไทยได้ ก็จะมาอ่าน ผู้ที่อ่านไม่ได้คงจะต้องอาศัยบรรณารักษ์เสนอหนังสือต่อผู้อ่านด้วยการเล่าเรื่องหนังสือ หรืออ่านให้ฟัง หรือเล่าด้วยคำพูดของบรรณารักษ์เองสุดแต่จะเห็นสมควร วิธีเสนอหนังสือเหล่านี้จะนำไปใช้กับผู้ใช้ห้องสมุดที่อ่านหนังสือออกด้วยก็ได้

มีปัญหว่าทำไมจึงต้องมาแปลและติดคำแปลลงในหนังสือให้เรียบร้อยเสียก่อนในเมื่อ บรรณารักษ์จะต้องเป็นผู้เสนอเรื่อง เหล่านั้นให้ผู้อ่านฟังอยู่แล้ว เหตุผลในการกระทำดังกล่าวมีอยู่ว่าแม้บรรณารักษ์จะเชื่อมั่นในตนเองว่ารู้ภาษาอังกฤษดีเพียงใด ก็ควรจะเตรียมมาให้เรียบร้อยเสียก่อน การที่จะแปลกลอนสดในห้องอาจมีโอกาสดีพลาดได้ และการใช้ถ้อยคำสำนวนย่อมไม่กลมกลืนเหมือนกับที่คิดไว้ก่อน ดังนั้น ไม่ว่าต่อไปบรรณารักษ์จะนำหนังสือที่แปลแล้วมาเสนอต่อผู้อ่านด้วยตนเองหรือไม่ ผู้อ่านก็มีโอกาสได้เข้าถึงอรรถรสในหนังสือดังกล่าวได้

๒. การแปลในฐานะนักแปลหนังสือสำหรับเด็ก

เหตุผลในการที่คน ๆ หนึ่งจะเป็นนักแปลมีหลายประการ เช่น ต้องการรายได้เพิ่มเติม ต้องการช่วยเหลือเด็ก ๆ หรือเพราะเหตุผลสดสวโยใด ๆ ก็สุดแท้แต่ความคิด นักแปลเหล่านั้นคงจะต้องดำเนินการดังที่ผู้เขียนบทความจะเสนอดังต่อไปนี้ คือ

๒.๑ การเลือกเรื่อง การเลือกเรื่องให้ถูกใจผู้อ่านมีความสำคัญพอ ๆ กับที่จะต้องเลือกเรื่องให้ถูกใจผู้แปลเอง การแปลหนังสือที่ผู้แปลไม่ชอบเลย เปรียบเสมือนต้องสอนหนังสือในวิชาที่ครูไม่ชอบ ครูจะไม่มีวันสอนได้ดีและผู้แปลไม่มีวันจะประสบผลสำเร็จได้เลย

อีกประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงวัยของผู้อ่านที่ผู้แปลสนใจ บางคนอาจสนใจแปลให้เด็กเล็ก ๆ อ่าน ซึ่งโดยมากจะเป็นหนังสือภาพที่มีคำอธิบายไม่มากนัก ในขณะที่บางคนจะสนใจหนังสือที่มีขนาดราวสองร้อยหน้าของหนังสือกับหกหน้ายกสำหรับเด็กวัยรุ่นอ่าน เช่นนี้เป็นต้น ผู้

แปลส่วนมากจะมุ่งผลิตผลงานให้แก่ผู้อ่านกลุ่มเดียวกันอ่าน ยกเว้นบางคนที่มีความสามารถพิเศษ และประสบผลสำเร็จ เป็นที่นิยมชมชอบของผู้อ่านในวัยต่าง ๆ กัน โดยเฉพาะผู้แปลหนังสือชนิดที่ เด็กอ่านได้ผู้ใหญ่อ่านดี เช่น ชุดบ้านเล็ก ซึ่ง ม.ล. รสคนธ์ อิศรเสนา ณ อยุธยา เป็นผู้แปล เป็นต้น น้อยคนจะประสบผลสำเร็จเช่นนั้น นับว่าการเลือกเรื่องเป็นส่วนสำคัญยิ่งประการหนึ่ง ที่ควรเอาใจใส่เป็นพิเศษ

ผู้มีอิทธิพลอีกฝ่ายหนึ่งในการเลือก เรื่องนอกจากผู้แปล เองจะ เห็นชอบด้วยและคิดว่าผู้อ่าน จะสนใจอ่านแล้วก็คือสำนักพิมพ์ที่รับซื้อหนังสือแปลเหล่านั้นไปจัดจำหน่าย แต่การที่สำนักพิมพ์ใด ๆ ไม่รับพิมพ์งานบางเล่ม ไม่ได้หมายความว่างานนั้นจะมีค่าต่ำด้วยเสมอไป เคยมีตัวอย่างปรากฏว่า หนังสือบางเล่มที่สำนักพิมพ์หนึ่งปฏิเสธไป เมื่ออีกสำนักพิมพ์หนึ่งรับไปจัดพิมพ์กลับได้รับเลือกให้เป็น หนังสืออ่านประกอบของนักเรียนไปก็มี

ผู้แปล ผู้อ่าน และผู้พิมพ์ มีสิทธิ์ที่จะเลือกเรื่องแปล อ่าน และพิมพ์ตามแต่จะเห็นสมควร หากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับหนังสือทั้งสามฝ่ายคิดว่าได้ เลือก อย่างดีแล้วควรจะยืนหยัดอยู่เช่นนั้นได้ แต่ถ้าไม่ได้ เลือก อย่างดีก็ถอยคืนดีพอ น่าจะทบทวนและใคร่ครวญอีกครั้งหนึ่งหรือหลาย ๆ ครั้งถึง เรื่องที่เลือกไว้ จะเป็นการดีแก่ทุกฝ่ายไม่น้อย

๒.๒ จิตวิทยาของเด็ก เมื่อผู้แปลเลือกเรื่องได้แล้วและทราบว่าจะแปลให้เด็กวัยใดอ่าน แล้ว เรื่องที่จำเป็นต่อไปคือ เรียนรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาเด็กในวัยนั้น ๆ อย่างต้องแท้จากหนังสือ ปริญญาณิพนธ์ บทความ ตลอดจนการอภิปราย ทั้งนี้ เพื่อให้ "เข้าใจ" ผู้อ่านได้โดยละเอียด จิตวิทยาของเด็กแต่ละวัยเป็นอย่างไรนั้น จะของคไม่กล่าวไว้ ณ ที่นี้

๒.๓ การใช้ภาษา การใช้ภาษาในหนังสือแปล ใช้หลักเกี่ยวกับการเขียนหนังสือสำหรับเด็กโดยทั่วไปทุกประการ แต่มีข้อควรคำนึงบางประการได้แก่ การใช้ภาษาให้เด็กแต่ละวัยอ่านแล้ว เข้าใจและ ชอบใจ นักแปลบางคนมีความรู้ทางภาษาดีมาก แต่หนังสือไม่ "ติดตลาด" เลย ทั้งนี้เพราะการใช้ภาษาไม่ทันสมัย อ่านแล้วทราบได้ทันทีว่าเป็นคนมีอายุ เขียนให้เด็ก ๆ อ่าน ผู้แปลบางคนก็อาจจะติดสำนวนฝรั่งไปบ้าง การแปลจึงมี "กลิ่นนมเนย" คละเคล้าไปหมด อีก ประการหนึ่ง การแปลหนังสือสำหรับเด็กจะยากกว่าการแปลหนังสือสำหรับผู้ใหญ่อยู่ตรงที่ว่าเด็ก

ไม่ได้เข้าใจคำทุกคำที่ผู้ใหญ่ (ผู้แปล) เขียน ในขณะที่ผู้ใหญ่มิมีปัญหาในเรื่องนี้มากนัก นักแปลบางคนพิถีพิถันถึงขนาดไปหาหนังสืออ่านเกี่ยวกับคำที่เด็กแต่ละวัยรู้จักที่สถานบางแห่งจัดทำไว้ ถ้าผู้แปลทุกคนทำได้ก็น่าจะไม่นานไม่น้อย

อนึ่ง ในการแปลนั้น นักแปลแต่ละคนใช้วิธีการต่างกัน บ้างก็แปลทุกตัวและเรียบเรียงใหม่ บ้างก็ใช้วิธีอ่านเอาความแล้วเขียนใหม่เอง ทั้งนี้ก็สุดแต่จะชอบ ข้อสำคัญอย่าแปลออกนอกเรื่องที่ไม่ปรากฏในต้นฉบับเป็นอันขาด หากต้องการอธิบายเพิ่มเติมอาจเขียนบอกไว้ในเชิงอรรถได้

การใช้ภาษาเป็นศิลปะที่จะเหี้ยมอ่อนและเป็นลักษณะเฉพาะตัว ผู้แปลควรเอาใจใส่ในเรื่องนี้อย่างมากเช่นเดียวกัน ไม่ควรทำงานแบบสุกเอาเผากินเป็นอันขาด เพราะผู้อ่านแม้เป็นเด็กก็จะทราบว่ามันตั้งใจทำงานเพื่อพวกเขาหรือไม่

๒.๔ การขอลิขสิทธิ์ ติดต่อขอคำแนะนำได้ที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยและสมาคมผู้พิมพ์และจัดจำหน่าย

๒.๕ การแปล ในการแปล นักแปลแต่ละคนอาจดำเนินการต่าง ๆ กัน ต่อไปนี้เป็นเพียงวิธีการที่ผู้เขียนบทความนี้ใช้อยู่เป็นประจำเท่านั้น เมื่ออ่านแล้ว ขอให้ไปปรับปรุงใช้ตามใจชอบ

๒.๕.๑ อ่านเรื่องที่จะแปลอย่างน้อย ๒ เที่ยว

๒.๕.๒ ใช้พจนานุกรมเป็นคู่มือในการแปล

๒.๕.๒.๑ พจนานุกรมภาษาอังกฤษเป็นไทย

๒.๕.๒.๒ พจนานุกรมลัทธิราชบัณฑิตยสถาน

๒.๕.๓ แปลจบแล้ว อ่านบททวนและแก้ไขอย่างน้อย ๒ เที่ยว

๒.๕.๔ พิมพ์ตัวอย่างน้อย ๒ ฉบับ

๒.๕.๕ ขอให้เพื่อน ๆ ช่วยอ่านและแก้ไข

๒.๕.๖ อ่านเองเพื่อตรวจความถูกต้องของการพิมพ์และถ้อยคำสำนวนเป็นครั้งสุดท้าย

๒.๕.๗ แก้วไขเป็นครั้งสุดท้าย

๒.๕.๘ จดรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือที่แปลเล่มนั้นไว้ คือ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ชื่อเมือง สำนักพิมพ์ ปีพิมพ์ จำนวนหน้า และชื่อสำนักพิมพ์ที่จะไปติดต่อ ขยายเรื่อง

๒.๖ สำนักพิมพ์ สำนักพิมพ์ที่สนใจพิมพ์หนังสือสำหรับเด็ก เป็นงานหลักมีไม่มากนัก บางแห่งจะขอซื้อลิขสิทธิ์ต่อการพิมพ์แต่ละครั้ง บางแห่งนิยมการซื้อครั้งเดียว (ขายขาด) แล้วพิมพ์จำนวนครั้งตามใจชอบ และบางแห่งนิยมเช่าเป็นช่วงระยะ ๕ ปี - ๑๐ ปี เป็นต้น ทั้งนี้ผู้แปลควร จะศึกษาข้อมูลโดยละเอียด หากสนใจขอให้เขียนจดหมายมาติดต่อได้โดยผ่านกองบรรณาธิการ วารสาร บรรณศาสตร์ โดยสอดซองจดหมายที่เจ้าหน้าที่ของท่านเองและคัดสแตมป์เรียบร้อยแล้ว ท่านจะได้รับคำตอบที่พอใจ แต่ขอภัยที่ไม่อาจนำมาเขียนไว้ ณ ที่นี้ได้ สำนักพิมพ์บางแห่งที่ ผู้เขียนบทความเคยติดต่อหรือทราบ เรื่องอยู่บ้างได้แก่

๒.๖.๑ ชมรม เด็ก

๓๒๓ หมู่ ๑ ซอยธีรพัฒน์ ถนนประชาอุทิศ บางมด กรุงเทพฯ ๑๔
โทร. ๔๖๒๕๗๐๔

๒.๖.๒ ทนออน

๔๐๑ ซอยสองพี่น้อง ต.ลำโรงเหนือ สมุทรปราการ
โทร. ๓๔๔๓๐๓๗

๒.๖.๓ ไทยวัฒนาพานิช

๔๔๔ ถนนไมตรีจิต กรุงเทพฯ
โทร. ๒๒๑๐๑๑๑ - ๕

๒.๖.๔ ปาณยา

๒๕ ซอย ๔๖ สุขุมวิท กรุงเทพฯ
โทร. ๓๑๑๒๔๔๗

๒.๖.๕ องค์การค้าของคุรุสภา

โทร. ๓๗๖๕๖๗, ๓๗๗๕๕๕๑, และ ๓๗๗๗๔๘๑ - ๓

๒.๖.๖ สุริยบรรณ

๑๔ ถนนประมวญ กรุงเทพฯ

โทร. ๒๓๔๗๔๔๑ - ๒

ขอให้เลิกแปลในอนาคตทุกท่านจงโชคดี

ปัจฉิมสวัสดิ์ โพลีคลินิก

และ

จามจุรีคลินิก : คลีแลบ

(ประกอบด้วยคณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทุกสาขา)

● แผนก สูติรีเวช, ศัลยกรรม, อายุรกรรม, เด็ก, พุ คอ จมูก, หันตกรรม

● เอ็กซเรย์, ห้องทดลอง, ตรวจคลื่นสมอง, ตรวจคลื่นหัวใจ

เวลาทำการ จันทร์ถึงศุกร์ ๑๗.๐๐ น. - ๑๙.๓๐ น.

เสาร์ ๘.๐๐ น. - ๑๗.๐๐ น.

● ศูนย์จิตวิทยาให้คำปรึกษา (Counseling Psychology Center)

เวลาทำการ จันทร์ถึงศุกร์ ๑๗.๐๐ น. - ๑๙.๓๐ น.

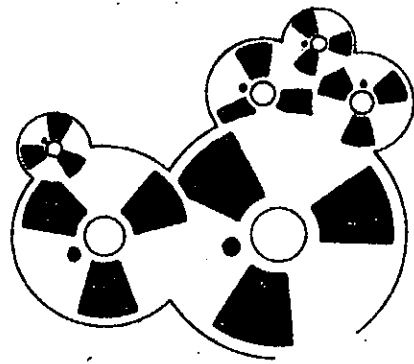
เสาร์ ๘.๐๐ น. - ๑๗.๐๐ น.

๔๒๔/๓-๖ สยามสแควร์ ติดกับภัตตาคารนิวโลโก้ โทร. ๒๕๒-๖๖๔๔, ๒๕๑-๖๓๒๓

บรรณสารฯ ๒ ๒ ๓ ก.ค. ๖๖

: 19-41

Lib-Sci
V2 ๓3p19

อิทธิพลของการออกแบบห้องสมุดก่อกำเนิดพฤติกรรมและความพอใจของผู้ใช้

เดวิด อี. แคมป์เบล**

ธีโอเตอร์ เอ็ม. ชเลชเตอร์

อัษฎสิทธิ์ สุตธรรม แปล***

สุนทร แก้วลาย

สาระสังเขป งานวิจัยก่อนๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักศึกษา
ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยมุ่งศึกษาพฤติกรรมเฉพาะอย่าง
ในสภาพแวดล้อมที่คัดเลือก การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีมอง
สภาพการณ์โดยรวมมากขึ้น ด้วยการศึกษาห้องสมุด
มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นระบบรวมทั้งหมดในสภาพ
แวดล้อมที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ซึ่งมีพฤติกรรมของผู้ใช้
หลายแบบ จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้เพื่อประเมิน

*David E. Campbell and Theodore M. Shlechter. "Library Design Influences on User Behavior and Satisfaction," Library Quarterly 49 (January, 1979): 26 - 41

**เดวิด อี. แคมป์เบล B.A., M.S., Ph.D. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยแคนซัส

ธีโอเตอร์ เอ็ม. ชเลชเตอร์ ผู้ช่วยอาจารย์ ภาควิชาจิตวิทยาและการวิจัยทางการศึกษา มหาวิทยาลัยแคนซัส

***อัษฎสิทธิ์ สุตธรรม กศ.บ. กศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) อาจารย์ประจำโรงเรียนมัธยมสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุนทร แก้วลาย อาจารย์ประจำ สำนักหอสมุดกลาง มศว ประสานมิตร

ผลห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เป็นแบบอย่างโดยจะชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของการออกแบบห้องสมุดต่อพฤติกรรมและความพอใจของนักศึกษา ใช้วิธีการศึกษาที่คาบเกี่ยวกัน ๓ วิธี วิธีแรก สุ่มตัวอย่างนักศึกษาจำนวน ๗๔ คน แล้วสัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้และความรู้ตึกที่นักศึกษาเหล่านี้มีต่อห้องสมุด กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่สองมี ๒๔ คน ให้จดบันทึกกิจกรรมประจำวันที่ทำในห้องสมุด วิธีที่สาม ผู้วิจัยสังเกตทุกคนในห้องสมุด ด้วยการทำแผนที่พฤติกรรมการใช้ห้องสมุด วิธีการทั้งสามนี้ทำให้เห็นภาพที่สมบูรณ์ของกิจกรรมต่างๆในห้องสมุด ลักษณะที่ต่อเนื่องของกิจกรรมที่เป็นแบบอย่างระดับความพอใจในส่วนต่าง ๆ ของห้องสมุด และความพอใจในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อระบบห้องสมุดโดยรวม สรุปได้ว่าการออกแบบทางกายภาพอาจจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความพอใจของนักศึกษา การอภิปรายผลได้กล่าวรวมถึงคุณค่าของข้อมูลที่ได้มา ตลอดจนคุณค่าของวิธีการศึกษาที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

บทนำ

ในบริเวณมหาวิทยาลัย ห้องสมุดจัดเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญรองลงมาจากห้องเรียน ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั้งหลาย เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญสำหรับนักศึกษาชั้นต้น เช่นเดียวกับนักวิชาการระดับสูงในประเทศส่วนมาก^๑ แม้ว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ แต่ก็ไม่น่าผิดหวังไม่น้อยที่การวิจัยด้านการออกแบบซึ่งคำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมให้ความสนใจสถานที่เหล่านี้น้อยเกินไปจะมีแค่การศึกษาที่กระจัดกระจาย^{๒-๔} ซึ่งมีอยู่น้อยที่ได้ให้ข้อมูลอย่างเป็นแบบแผนเกี่ยวกับผลของสภาพแวดล้อมด้านกายภาพต่อพฤติกรรมของผู้ใช้ ทั้งนี้ได้หมายความว่าเรารู้เกี่ยวกับการออกแบบห้องสมุดน้อย แท้จริงมีวรรณกรรมเกี่ยวกับการออกแบบอาคารห้องสมุดอยู่เป็นจำนวนมากทีเดียว (เช่น เอกสารหมายเลข ๖) แต่มีการศึกษาเพียงน้อยชิ้นที่ได้มุ่งไปที่การออกแบบห้องสมุดกับพฤติกรรมของผู้ใช้

การศึกษาค้นคว้าก่อน ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมในสภาพแวดล้อมของห้องสมุดมักจะมีขอบข่ายเฉพาะ ขอมเบอร์^๑ และ ฟีโลท กับ ขอมเบอร์^๒ ได้กำหนดขอบเขตการรวบรวมข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวกับวารสาร หนังสืออ้างอิง และหนังสือจัดให้ยืมพิเศษชั่วคราว เซฟเฟอร์และแพตเตอร์สัน^๓ มุ่งศึกษาบริเวณที่อ่านหนังสือของนักศึกษา แม้ว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมเฉพาะอย่างในสภาพแวดล้อมเฉพาะ (เช่น ศึกษาพฤติกรรมภายในบริเวณห้องอ่านหนังสือของห้องสมุด) จากการศึกษาระเภทดังกล่าว จะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาก็ตาม ผู้ศึกษาจะต้องตระหนักว่าการศึกษาพฤติกรรมที่เลือกมาเพียงสองสามอย่างในสภาพแวดล้อมที่จำกัดแห่งจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดในส่วนที่สัมพันธ์กับการออกแบบทางกายภาพที่กระเสี้ยนกระสาบและบิดเบือน ไมเออร์^๔ ให้ความเห็นว่า การศึกษาห้องสมุดโดยถือว่าเป็นระบบที่มีสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เชื่อมโยงกัน ซึ่งมีพฤติกรรมหลายแบบเกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ปัจจุบันนี้จะพบว่าข้อมูลที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทั้งหมดภายในห้องสมุด (หรือห้องสมุดเป็นระบบหนึ่ง) จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความพอใจของผู้ที่อยู่ภายในอย่างไรยังขาดแคลนอยู่ การศึกษาค้นคว้าที่น่ามา ray งานในที่นี้มุ่งศึกษาผลสะท้อนด้านพฤติกรรมของสภาพแวดล้อมภายในทั้งหมดของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่มีต่อผู้ใช้ ได้แก่

๑. ทำแผนที่การกระจายของพฤติกรรมของผู้ใช้ในสภาพแวดล้อมของห้องสมุดต่าง ๆ กัน
๒. บ่งชี้ลักษณะที่สัมพันธ์กับความพอใจและความไม่พอใจของผู้ใช้ภายในห้องสมุด และ
๓. แสดงให้เห็นแบบแผนของการจราจรของผู้ใช้ในช่วงปกติของห้องสมุด

ผู้วิจัยคาดหมายว่าการทำแผนที่การกระจายของพฤติกรรมของผู้ใช้จะให้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนการใช้ห้องสมุดและหน้าที่ของสภาพแวดล้อมที่ถูกออกแบบมาเพื่อสนองความต้องการนั้น ในด้านความไม่พึงพอใจของผู้ใช้จะชี้ให้เห็นถึงความไม่พอดีของการออกแบบได้ การอธิบายแบบแผนของการจราจรอาจจะให้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นลักษณะที่เป็นขั้นตอนของพฤติกรรมของผู้ใช้ระหว่างอยู่ในห้องสมุด ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้อาจจะ เป็นแนวทางสำหรับการจัดเนื้อที่ของห้องสมุดให้เหมาะสมที่สุด

ข้อมูลที่เป็นแบบแผนเกี่ยวกับการใช้เนื้อที่ห้องสมุดอาจมีประโยชน์ต่อบรรณารักษ์โดยเฉพาะเมื่อมีปัญหาในด้านการจัดวัสดุและอุปกรณ์ห้องสมุดให้เหมาะสมที่สุด เป็นของแน่ที่เจ้าหน้าที่ห้องสมุดได้พบเห็นพฤติกรรมของผู้ใช้ในการติดต่อและการสังเกตการณ์ประจำวัน กระนั้นก็ดี การติดต่อกันโดยบังเอิญเช่นนี้ไม่มีแบบแผน และอาจให้ภาพที่บิดเบือนเกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุด ความผิดพลาดในการคำนวณว่าจะใช้เนื้อที่ภายในห้องสมุดอย่างไรอาจมีราคาแพง คำกล่าวนี้จะเป็นจริงอย่างยิ่งเมื่อ เกิดความผิดพลาด เกี่ยวเนื่องกับการตัดสินใจจัดเนื้อที่ภายในห้องสมุดเสียใหม่ การกำหนดรูปแบบของวัสดุและอุปกรณ์ที่มีอยู่เสียใหม่ หรือแม้แต่การวางแผนสำหรับอุปกรณ์ใหม่ ๆ ฉะนั้นจุดมุ่งหมายใหญ่ของบทความนี้ก็เพื่ออธิบายเทคนิคเฉพาะ เซตหนึ่งพร้อมด้วยข้อมูลตัวอย่าง เทคนิคเหล่านี้จะให้คำอธิบายที่ละเอียดและสมบูรณ์ว่าบุคคลจะแสดงต่อและใช้บริเวณที่ออกแบบมาเพื่อ การนั้น ๆ อย่างไรภายในห้องสมุด การใช้คำอธิบายที่ชัดเจน เช่นนี้อาจนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนและการจัดการด้านเนื้อที่ภายในห้องสมุดที่ดียิ่งขึ้น

กระบวนการวิธี

เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด การศึกษารังนี้ได้นำวิธีรวบรวมข้อมูล ๓ วิธี วิธีแรกสร้างแผนที่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในบริเวณที่จัดสำหรับผู้ใช้ทั้งหมด^๔ วิธีนี้เป็นมาตรการในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้านต่าง ๆ และสถานที่ต่าง ๆ ที่ค่อนข้างจะไม่รบกวนผู้ใช้ วิธีที่สอง ใช้วิธีสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ทั้งมีแบบแผนกับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยที่สัมพันธ์อย่างขึ้นมา การสัมภาษณ์เก็บรวบรวมเรื่องความพอใจด้านวัสดุอุปกรณ์ห้องสมุด และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด เหตุที่เลือกการสัมภาษณ์แบบสุ่มแทนการสัมภาษณ์นักศึกษาที่พบในห้องสมุด เพราะว่าวิธีหลังอาจจะพบแต่นักศึกษาที่มีความรู้ลึกต่อห้องสมุดที่ค่อนข้างไปทางบวกเท่านั้น วิธีที่สาม บันทึกตารางงบประมาณ (time budgets)^๕ โดยเลือกผู้ใช้ที่เป็นตัวแทน (Cross-section) ในช่วงการใช้ปกติ พร้อมด้วยบันทึกเกี่ยวกับความพอใจตลอดช่วงที่ผู้ใช้อยู่ในห้องสมุด

เนื่องจากการศึกษารังนี้เป็นเชิงสำรวจ จึงไม่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ในขั้นนี้ แต่คาดหมายว่าในลักษณะของการดำเนินการศึกษาอาจจะให้สมมติฐานสำหรับการศึกษาค้นคว้าในอนาคต และอย่างน้อยที่สุดก็จะให้ข้อมูลที่เป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมและความพอใจของผู้ใช้ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง นอกจากนั้นยังคาดหมายว่าการผสมผสาน วิธีการรวบรวมข้อมูลแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จะให้ภาพที่สมบูรณ์เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดยิ่งกว่าการใช้เทคนิคอย่างหนึ่งอย่างใดเพียงอย่างเดียว ความสอดคล้องระหว่างข้อมูลที่ได้อาจได้มาโดยวิธีต่าง ๆ กันย่อมเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผลสรุปที่มาจากการศึกษาครั้งนี้ จะอธิบายวิธีการทั้งสามแยกกันในตอนต่อไป

สถานที่และวิธีการ

สถานที่ที่เลือกขึ้นมาคือห้องสมุดวัตสัน (Watson) ซึ่งเป็นห้องสมุดกลางวิทยาเขตลอเรนซ์ (Lawrence) ของมหาวิทยาลัยแคนซัส ห้องสมุดแห่งนี้นับได้ว่าเป็นแบบอย่างสำหรับห้องสมุดกลางทั่ว ๆ ไปของมหาวิทยาลัย มี Collection ซึ่งประกอบด้วยหนังสือประมาณ ๑ ล้านเล่ม บวกกับเอกสาร ไมโครฟอร์ม และวัสดุอื่นๆ ของห้องสมุด ห้องสมุดวัตสันให้บริการแก่ชุมชนในวิทยาเขตในด้านต่าง ๆ โดยมีบริการและแหล่งค้นคว้าหลายรูปแบบ ทั้งนี้รวมถึงบริการยืมระหว่างห้องสมุด วัสดุให้ยืมพิเศษชั่วคราว สิ่งพิมพ์รัฐบาล และวารสารใหม่ ห้องสมุดวัตสันรวบรวมวัสดุทางด้าน

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีห้องสมุดสาขาซึ่งมีขนาดเล็กกว่าทำหน้าที่รวบรวมวัสดุเฉพาะสาขา ได้แก่ นิติศาสตร์ ธุรกิจ สถาปัตยกรรม ภูมิศาสตร์ และวิทยาศาสตร์กายภาพ ห้องสมุดวิเทศแบ่ง เป็น ๔ ชั้น กล่าวคือห้องใต้ดินประกอบด้วยห้องเอกสาร ห้องหนังสือจัดให้ยืมพิเศษชั่วคราว และ ห้องเอเชียศึกษา ชั้นที่หนึ่งเป็นห้องวารสารและห้องดูบุหรี ชั้นที่สองเป็นห้องหนังสืออ้างอิง ห้องพิเศษ และที่ว่างจัดรายการ ชั้นที่สาม เป็นห้องเอกสารศิลปะและบริเวณสำหรับอ่านหนังสือ มีชั้นหนังสืออยู่ ๒ ชุด ตั้งอยู่ที่ปลายสุดของแต่ละชั้น

วิธีสัมภาษณ์

วิธีที่เห็นชัดที่สุดที่จะทราบเกี่ยวกับการใช้และเจตนาของผู้ใช้ต่อห้องสมุดก็คือการถามเขา เหล่านั้น โดยปกติมักจะใช้วิธีส่งแบบสอบถามให้ขณะที่ผู้ใช้เข้ามาหรือออกจากห้องสมุด เสียแต่ว่าการกระทำเช่นนั้นจะให้ผลที่เป็นที่คนละเลียงเกี่ยวกับการใช้ กล่าวคือได้ข้อมูลจากผู้ใช้ห้องสมุดเท่านั้น แต่ไม่ได้ทราบจากผู้ใช้อื่น ๆ ที่ไม่ได้เข้ามาใช้บริการของห้องสมุดจริง ๆ การมุ่งให้ความสำคัญแก่เจตนาดีในทางพอใจของผู้ใช้เท่านั้นอาจจะ เป็นผลให้ไม่ทราบเจตนาดีซึ่งพอใจน้อยกว่าของผู้ที่ไม่ได้เข้ามาใช้ ต้นเหตุของความไม่พึงพอใจต่อห้องสมุดอาจเป็นผลให้บุคคลที่พึงจะได้ประโยชน์จากการใช้บริการของห้องสมุดหลีกเลี่ยงการเข้ามาในห้องสมุดก็ได้

เพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดที่เป็นไปได้ดังกล่าว จึงตัดสินใจใช้วิธีสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาที่เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยทางโทรศัพท์ การกระทำดังกล่าวนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลของทั้งผู้ที่เข้ามาใช้และไม่ได้เข้ามาใช้ห้องสมุด ในตอนต้นของภาคเรียนฤดูใบไม้ผลิ ผู้วิจัยได้คัดเลือกรายชื่อนักศึกษาจากสมุดโทรศัพท์ของมหาวิทยาลัยซึ่งรวมรายชื่อนักศึกษาทุกคนในวิทยาเขตลอเรนซ์ การที่ใช้กลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มค่อนข้างใหญ่ (ใช้วิธีสุ่มโดยเลือกชื่อที่สิบของแต่ละหน้า) ก็เพื่อที่จะประกันว่าชื่อที่ได้รับเลือกขึ้นมาจะเป็นตัวแทนนักศึกษาจากระดับชั้นต่าง ๆ และจากโปรแกรมต่าง ๆ ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย

ใช้ผู้สัมภาษณ์ ๘ คน ซึ่งไม่ทราบวัตถุประสงค์และผลที่อาจได้รับของการศึกษารังนี้ ผู้สัมภาษณ์แต่ละคนจะได้รับแจกรายชื่อผู้ที่จะต้องโทรศัพท์ไปหาโดยมีข้อตกลงว่าถ้าผู้สัมภาษณ์รู้จักบุคคลใดในรายชื่อที่ได้รับแจก จะต้องมอบรายชื่อนั้นให้ผู้สัมภาษณ์คนอื่น หลังจากนั้นจึงมอบรายการคำถามที่จะ

ต้องดำเนินการตามให้แก่ผู้สัมภาษณ์ทุกคน คำถามที่เลือกมาใช้หนึ่งจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการใช้ ประเภทการใช้ จุดที่เข้าไปในห้องสมุดต้นเหตุแห่งความพึงพอใจและไม่พึงพอใจห้องสมุด คำถามที่นำมาสอบถามได้แก่

(๑) โดยเฉลี่ยคุณเข้าไปอยู่ในห้องสมุดวัดสันกี๋ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (หากคำตอบน้อยกว่าหนึ่งชั่วโมงครึ่งจะถามนักศึกษาผู้นั้นต่อว่าทำไม)

(๒) ตอนที่ผู้ใช้ห้องสมุดวัดสัน คุณใช้เพื่อทำอะไร คุณทำสิ่งนี้ที่จุดใดในห้องสมุด

(๓) คุณคิดว่าอะไรเป็นส่วนดีของห้องสมุด

(๔) อะไรเป็นส่วนเสีย

นอกจากนั้นได้ถามคำถามอื่น ๆ เกี่ยวกับระดับชั้น วิชาเอก และการใช้ห้องสมุดสาขา

ระหว่างสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะพยายามจดบันทึกคำตอบของนักศึกษาอย่างละเอียดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หลังจากโทรศัพท์ติดตามอยู่หลายครั้งปรากฏว่าสัมภาษณ์นักศึกษาได้ ๗๔ คน ทั้งหมดนี้เป็นตัวแทนของนักศึกษาระดับชั้นต่าง ๆ กว่า ๒๕ สาขาวิชา มีการกระจายไปตามระดับชั้นต่าง ๆ โดยประมาณดังนี้คือ ชั้นปีที่หนึ่งร้อยละ ๑๔ ปีที่สองร้อยละ ๑๔ ปีที่สามร้อยละ ๒๐ ปีที่สี่ร้อยละ ๓๔ และระดับบัณฑิตศึกษาร้อยละ ๑๔

มีผู้ร่วมกันให้คะแนนคำตอบของนักศึกษาสองคน การให้คะแนนประกอบด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาโดยแยกตามประเภทคำตอบของคำถามแต่ละข้อ ผู้ให้คะแนนจะดูคำตอบของคำถามแต่ละข้อแล้วสรุปเป็นรายการประเภทคำตอบขึ้นซึ่งจะช่วยให้การรวบรวมคำตอบในแบบต่าง ๆ กันเป็นไปอย่างมีความหมาย เช่น การใช้ห้องสมุดในแบบต่าง ๆ อาจจัดประเภทได้เป็น ศึกษา ยืมหนังสือออก ใช้หนังสืออ้างอิง และกันคว่ำ (ใช้บริเวณตู้บัตรรายการและชั้นหนังสือ) เมื่อทำรายการประเภทของแต่ละคำถามเรียบร้อยแล้ว ผู้ให้คะแนนทั้งสองก็จะลงมือตรวจคำตอบจากการสัมภาษณ์ จัดแต่ละคำตอบไว้ในประเภทที่เหมาะสม

ผลการค้นคว้า

ตารางที่ ๑ แสดงความถี่ของคำตอบของนักศึกษาจำแนกตามประเภทต่อคำถามซึ่งเกี่ยวข้องกับ ส่วนที่ส่วนเสียของห้องสมุด เนื่องจากคำถามเป็นประเภท "ปลายเปิด" นักศึกษาแต่ละคนจึง สามารถให้คำตอบได้หลายคำตอบ (ความจริงแล้ว ส่วนใหญ่ให้คำตอบเพียงหนึ่งหรือสองคำตอบต่อ หนึ่งคำถาม) ผลสรุปช่วยให้สามารถกำหนดได้ว่าลักษณะด้านใดของห้องสมุดมีความสำคัญที่สุดต่อ ความพึงพอใจของนักศึกษา การวิจัยนี้เชื่อว่าประเภทใดมีความถี่สูงสุดก็จะหมายถึงว่าเป็นด้านที่ นักศึกษามีความรู้สึกในใจว่ามีความสำคัญที่สุด

ตารางที่ ๑ แสดงให้เห็นว่าด้านต่าง ๆ ของห้องสมุดซึ่งนักศึกษาถือว่าเป็นส่วนดี ("ชอบ") กระจุกกระจายอย่างกว้างขวางไปเกือบทุกประเภทที่จำแนก วัสดุ เช่น หนังสือและวารสารถูก กล่าวถึงบ่อยครั้งพอ ควบคู่กันสภาพแวดล้อมทางกายภาพและบริการของห้องสมุด ส่วนคำตอบพอ ธิติหาเกี่ยวกับส่วนเสียนั้นนักศึกษาไม่เพียงแต่รับอาสาให้คำตอบมากกว่าเท่านั้น (๑๓๔ ต่อ ๑๐๕) มีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ จากการทดสอบด้วย χ^2) ยังให้คำตอบพุ่งตรงไปที่ด้านต่าง ๆ ของห้องสมุด น้อยลงกว่า คำตอบร้อยละ ๘๐ ที่ระบุว่า "ไม่ชอบ" จัดอยู่ในประเภทสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและ การจัดห้องสมุด (library organization)

เพื่อให้เข้าใจแจ่มชัดยิ่งขึ้นว่านักศึกษาไม่พอใจห้องสมุดในด้านอะไรกันแน่ จึงได้ตรวจสอบ คำตอบในทางลบด้านการจัดห้องสมุดและสภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น พบว่านักศึกษา ไม่ชอบการตกแต่งภายในห้องสมุดเป็นพิเศษ (การจัดวางวัสดุห้องสมุด) จากข้อคิดเห็นในทางลบ ๕๗ ข้อ ด้านการจัดห้องสมุด มี ๑๗ ข้อที่เกี่ยวกับการจัดวางวัสดุ เกี่ยวข้องชั่วโมงการเปิดห้องสมุด ๑๑ ข้อ เกี่ยวกับบริเวณวางชั้นหนังสือ ๔ ข้อ ส่วนที่เหลือกระจุกกระจายไปตามประเภทต่าง ๆ มี ข้อคิดเห็นในทางลบ ๔๐ ข้อ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ข้อคิดเห็นที่สำคัญที่สุดในกลุ่มนี้ (๑๓ ใน ๔๐) เกี่ยวข้องกับระดับของความหนาแน่นหรืออากาศเหนียวในห้องสมุด

นอกจากนั้นข้อมูลการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นชัดว่านักศึกษาส่วนมากใช้เวลาของตนเพียงส่วน น้อยในห้องสมุด นักศึกษาที่ใช้ห้องสมุดนานๆ ครั้ง (ได้แก่ผู้ที่ใช้ห้องสมุดน้อยกว่าหนึ่งชั่วโมงครั้ง

ตาราง ๑ ความถี่ของประเภทความคิดเห็นของการสัมภาษณ์ ๗๕ ครั้ง

ประเภท	ชอบ	ไม่ชอบ
วัสดุ	๒๗	๗
สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	๒๒	๔๐
บริการ (facilities)	๒๒	๒๔
เจ้าหน้าที่	๑๗	๕
การจัดห้องสมุด	๑๓	๔๗
ที่ตั้ง	๔	๖
รวม	๑๐๕	๑๓๔

หมายเหตุ วัสดุ = หนังสือ วารสาร และอุปกรณ์ที่พบในห้องสมุด/ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ = ความหนาแน่นของผู้ใช้ อุณหภูมิ การระบายอากาศ แสง และเสียง/ บริการ = บริการต่างๆ ที่ห้องสมุดจัดให้/ การจัดห้องสมุด = การจัดตัวห้องสมุด ชั่วโมงบริการ ห้องต่างๆ ภายในห้องสมุด/ ที่ตั้ง = ตำแหน่งที่ห้องสมุดตั้งอยู่ในวิทยาเขต

ต่อสปีคาร์ท) มีจำนวนมากกว่านักศึกษาที่ใช้ห้องสมุดประจำ (ตั้งแต่หนึ่งชั่วโมงครึ่งขึ้นไปถึงสี่ชั่วโมงครึ่งต่อสปีคาร์ท) หรือนักศึกษาที่ใช้บ่อยมาก (กว่าสี่ชั่วโมงครึ่งขึ้นไปต่อสปีคาร์ท) (มีนัยสำคัญที่ .๐๑ จากการทดสอบด้วย χ^2) ผู้ที่ให้ห้องสมุดนาน ๆ ครั้งให้เหตุผลหลายข้อว่าทำไมถึงใช้น้อย กล่าวคือ ๑๖ คนบอกว่าเป็นเพราะไม่ชอบเท่านั้นเอง ๑๔ คนบอกว่าไม่มีความจำเป็นจะต้องใช้ (อาทิเช่นงานที่ได้รับมอบหมายในชั้นไม่ต้องอาศัยการค้นคว้าในห้องสมุด) และอีก ๘ คนไม่ออกความเห็น

วิธี จ ด บั น ทิ ก พ ฤ ทิ ก ร ร ม

มอบหมายให้นักศึกษาระดับปริญญาตรี ๒๔ คนซึ่งเรียนวิชาจิตวิทยาเบื้องต้นคือกระบวนการวิชา

จิตวิทยาสภาวะแวดล้อม กับกระบวนการวิชาจิตวิทยาการศึกษา เป็นผู้เก็บบันทึกการเดินทางไปใช้ห้องสมุดตามปกติ ผู้วิจัยขอร้องให้นักศึกษาเหล่านี้เข้าไปใช้ห้องสมุด ๒ ครั้งภายในช่วงเวลาสองสัปดาห์ การจดบันทึกกระทำในครึ่งหลังของภาคเรียนซึ่งเป็นตอนที่นักศึกษาอื่น ๆ มีรายงานหรืองานที่ได้รับมอบหมายอื่น ๆ ที่จะต้องทำให้เสร็จโดยต้องอาศัยการค้นคว้าในห้องสมุด กลุ่มนักศึกษาเหล่านั้นเรียนอยู่ในชั้นปีที่ ๓ และปีที่ ๔ เป็นส่วนมาก นักศึกษาเหล่านี้จึงน่าจะใช้เวลาในห้องสมุดมากกว่านักศึกษาในระดับชั้นต่ำกว่า (ตามผลการสำรวจที่ผู้วิจัยกระทำที่มหาวิทยาลัย ๒ แห่ง) ผู้วิจัยขอร้องให้นักศึกษาจดบันทึกการใช้ห้องสมุดของตนในช่วงเวลาที่เป็นไปตามปกติที่นักศึกษาเหล่านั้น เคยใช้มากกว่าจะเข้าไปห้องสมุดเป็นพิเศษเพื่อทำแบบบันทึกให้เรียบร้อย

ผู้วิจัยมีคำชี้แจงประกอบการใช้แบบบันทึกไว้ให้ เพื่อว่าจะให้ได้ข้อมูลต่อไปนี้

(๑) เวลาเริ่มและเลิกกิจกรรมแต่ละอย่าง

(๒) บริเวณและชั้นที่ใช้ในช่วงเวลาดังกล่าว

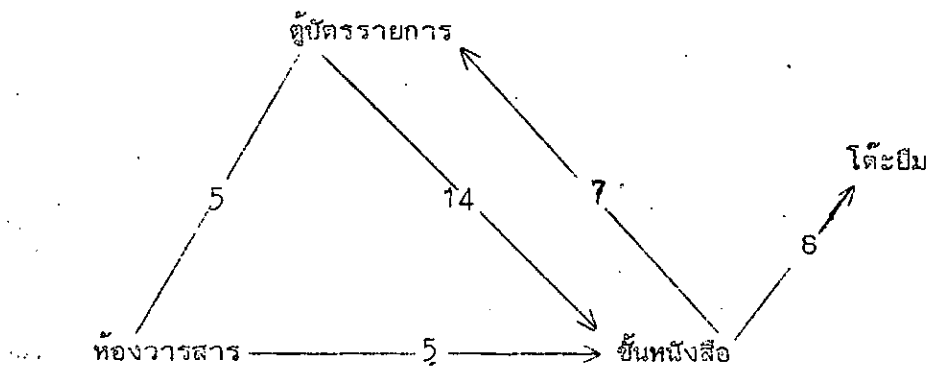
(๓) กิจกรรมที่ทำในช่วงเวลาดังกล่าว

(๔) ระดับความพอใจกิจกรรมแต่ละอย่างให้คะแนนตามมาตราส่วน ๕ คะแนนของลิคเคอร์ต (Likert) คะแนนสูงสุดถือว่ามีความพอใจมากที่สุด

คำว่า "กิจกรรม" ได้ให้นิยามไว้ในคำชี้แจงด้วยวิธียกตัวอย่าง (เช่น อ่าน เขียน จดบันทึก ค้นหา) ผู้วิจัยเตือนให้นักศึกษาระมัดระวังที่จะไม่รวบรวมกิจกรรมหลาย ๆ อย่างลงเป็นชนิดเดียวกัน ยกตัวอย่าง "ค้นหาหนังสือ" อาจหมายรวมถึงกิจกรรมเฉพาะหลายอย่าง เช่น "สนทนากับเจ้าหน้าที่" "ค้นบัตรรายการ" "ตรวจดูผ่าน ๆ ที่ชั้นหนังสือ" ดูเหมือนว่าคำชี้แจงนี้จะ เป็นการเพียงพอแม้ว่าอาจจะแนบตัวอย่างหน้าบันทึกที่ทำเรียบร้อยแล้วเพื่อให้กระจ่างแจ้งยิ่งขึ้น หลังจากสิ้นสุดการไปใช้ห้องสมุดตามกำหนด นักศึกษาได้รับการขอร้องให้แสดงความคิดเห็นตามประสิทธิภาพในห้องสมุด วิธีการจดบันทึกช่วยให้ได้ข้อมูลพฤติกรรมการใช้ห้องสมุดทั้งสิ้น ๗๗.๔ ชั่วโมงพร้อมด้วยรายงานกิจกรรม ๒๓๔ กิจกรรม

ผล การ คำน ค ว ้า

ดังที่ได้กล่าวในตอนก่อนแล้วว่าข้อมูลจากการจัดบันทึกจะช่วยให้สามารถตรวจสอบขั้นตอนของกิจกรรมในห้องสมุดได้ เมื่อนำการเปลี่ยนที่จากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่งภายในห้องสมุดมาวิเคราะห์ช่วยให้สามารถกำหนดได้ว่านักศึกษาที่มีการเปลี่ยนที่บ่อยครั้งเพียงใด ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าร้อยละ ๖๕ ของการเปลี่ยนที่ เป็นการเปลี่ยนจากชั้นหนึ่งไปสู่อีกชั้นหนึ่งของห้องสมุด ภาพที่ ๑ แสดงไดอะแกรมของลำดับกิจกรรมที่เป็นแบบฉบับซึ่งเกิดขึ้นค่อนข้างบ่อยมาก จำนวนตัวเลขแสดงถึงจำนวนครั้งที่มีการเปลี่ยนที่ในการไปห้องสมุดประมาณ ๕๐ ครั้ง

ภาพที่ ๑ ลำดับกิจกรรมที่เป็นแบบฉบับจากบันทึกพฤติกรรม

ตารางที่ ๒ แสดงผลของกิจกรรมที่บันทึกจำแนกตามสถานที่พร้อมด้วยความถี่ ช่วงเวลาเฉลี่ย และระดับความพอใจที่มีต่อสถานที่แต่ละแห่ง จากสถานที่ ๑๕ แห่งที่รวบรวมมานั้น พบว่านักศึกษาไปที่ชั้นหนังสือบ่อยมากที่สุด ช่วงเวลาที่นักศึกษาอยู่ที่ห้องหนังสือจัดให้พิมพ์พิเศษชั่วคราว (เฉลี่ย ๔๐.๔ นาที) และที่ห้องวารสาร (๒๐.๒ นาที) ยาวนานที่สุด ระดับความพอใจห้องสมุดและห้องน้ำสูงที่สุด นักศึกษาไปที่เคาน์เตอร์จ่ายรับ ห้องไมโครฟิล์ม และบริเวณห้องใต้ดินด้วยความพึงพอใจระดับต่ำ ความพึงพอใจที่ได้ออกจากห้องสมุดใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจในกิจกรรมทั้งหมด (๓.๒๐ ต่อ ๓.๒๘ ตามลำดับ) ระดับความพึงพอใจดังกล่าวนี้อาจจะเป็นการคาดคะเนความรู้สึกต่อห้องสมุดในทางบวกของนักศึกษาไว้สูงเนื่องจากว่านักศึกษาที่ไม่พึงพอใจสถานที่หนึ่งที่ใดอาจจะโน้มเอียงที่จะหลีกเลี่ยงสถานที่นั้น

ตาราง ๒ ข้อมูลจากบันทึกจำแนกตามสถานที่

สถานที่	ความถี่	เวลาเฉลี่ย (นาที)	ระดับความ พึงพอใจ
ชั้นหนังสือ	๗๐	๑๘.๕	๓.๓๐
ห้องวารสาร	๕๕	๒๑.๒	๓.๓๐
ตู้บัตรรายการ	๑๘	๑๐.๓	๒.๘๓
ห้องนิยสาร	๑๒	๒๐.๗	๓.๑๘
ห้องหนังสือจัดให้ยืมพิเศษชั่วคราว	๑๑	๔๐.๘	๓.๓๓
โต๊ะจ่าย-รับ	๔	๘.๐	๓.๓๓
ชั้นสอง	๔	๑๐.๖	๓.๔๓
ห้องกลาง	๔	๕.๘	๒.๕๐
ห้องน้ำ	๓	๙.๓	๓.๖๖
ห้องสูบบุหรี่	๓	๑๘.๓	๓.๖๖
ห้องอ่านหนังสือ	๒	๔.๐	๒.๕๐
ห้องเอกสารศิลปะ	๒	๑๗.๕	๓.๐๐
ห้องไมโครฟิล์ม	๓	๑๘.๓	๑.๓๓
ห้องใต้ดิน	๓	๑๔.๐	๒.๐๐
เคาน์เตอร์จ่ายรับ	๒	๕.๐	๒.๐๐
เบ็คเตลิค	๒๔	๒๖.๐	๓.๕๖
เฉลี่ย	--	๑๘.๓	๓.๒๗
รวม	๒๓๔		

*ตามมาตราส่วนที่ใช้ คะแนน ๕ เป็นระดับความพอใจสูงสุด

ความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมที่จัดบันทึกไว้ในแบบบันทึกแบ่งออกเป็นประเภทเช่นเดียวกับที่อธิบายไว้แล้วในวิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้หยิบยกประเภทซึ่งปรากฏชัดแจ้งเพื่อแยกแยะความแตกต่างของพฤติกรรม อย่างไรก็ตามก็ตีพิมพ์ครุ่นคิดว่าอาจแยกประเภทเป็นแบบอื่นได้เสมอ อาทิเช่น นักวิจัยบางคนอาจจะรู้สึกว่บางประเภท (เช่น อ่าน ศึกษา) ยังไม่เด่นชัดพอในเชิงมโนภาพ จึงควรยุบรวมกันเป็นหนึ่ง (เช่น อ่าน)

ตารางที่ ๓ แสดงข้อมูลจากบันทึกจำแนกตามประเภทกิจกรรม ในจำนวน ๒๓๓ กิจกรรม พบว่าการค้นหาและการอ่านมีบ่อยครั้งที่สุด การอ่านและการศึกษาซึ่งเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กันกระทำโดยใช้เวลายาวนานที่สุดและพึงพอใจที่สุด

ข้อคิดเห็นที่จัดไว้ในแบบบันทึกจำแนกออกเป็นประเภทภายใต้หัวข้อ "ชอบ" และ "ไม่ชอบ" ข้อคิดเห็นที่ไม่ชอบมีมากเป็นสองเท่าของข้อคิดเห็นที่ชอบ การบริการและเจ้าหน้าที่ถูกกล่าวถึงบ่อยที่สุดในข้อคิดเห็นที่ชอบ ข้อมูลเหล่านี้แสดงให้เห็นว่านักศึกษาไม่พอใจการออกแบบห้องสมุด และสภาพที่หนาแน่นในห้องสมุดเป็นพิเศษ

วิธีทำแผนที่พฤติกรรม

การใช้แบบบันทึกพฤติกรรมนั้นนับว่าเป็นกระบวนการวิวิธควบคู่ด้วยตนเองที่ดีเยี่ยมในอันที่จะเก็บ "สายธารแห่งพฤติกรรม" ของแต่ละบุคคลที่คัดเลือกไว้ กระนั้นก็ดีหากเรามุ่งที่สาระของสภาพแวดล้อม (ซึ่งแย้งกับสายธารแห่งพฤติกรรม) จำเป็นจะต้องใช้เทคนิคอื่นซึ่งสามารถให้ข้อมูลที่แสดงว่าพฤติกรรมมีการกระจัดกระจายออกไปอย่างไร มีคนเข้ามาเท่าไร คนเหล่านั้นใช้บริการอะไรบ้าง เป็นต้น การทำแผนที่พฤติกรรมจึงเป็นวิธีการเพื่อการนี้ มีการนำวิธีการนี้มาใช้แตกต่างกันไป กระทำโดยผู้สังเกตการณ์จะสำรวจผ่านแต่ละห้องของห้องสมุด แล้วทำเครื่องหมายลงบนแผนผังของชั้น เพื่อระบุสถานที่ กิจกรรม และตำแหน่งที่ผู้ใช้แต่ละคนอยู่ในบริเวณนั้นๆ การใช้บันทึกเปรียบได้กับการใช้กล้องถ่ายภาพยนต์ติดตามจับภาพของแต่ละคน ส่วนแผนที่พฤติกรรมเปรียบได้กับภาพถ่ายมุมกว้างของผู้ใช้ทุก ๆ คนในห้อง บกดีจะทำแผนที่ซ้ำ ๆ หลายครั้งเพื่อสร้างเป็นภาพอธิบายบริเวณ

ตาราง ๓ ข้อมูลฉบับที่กจำแนกตามประเภทกิจกรรม

กิจกรรม	ความถี่	เวลาเฉลี่ย (นาที)	ระดับความ พึงพอใจ
ค้นหา	๔๑	๑๕.๗๐	๒.๕๗
อ่าน	๓๘	๔๕.๑๔	๓.๔๑
สนทนา	๒๑	๑๐.๙๒	๓.๒๔
เดิน	๒๗	๔.๑๕	๒.๘๖
ป้อนหนังสือออก	๑๐	๗.๕๔	๓.๒๐
สู่มอ่าน	๒	๑๗.๕๐	๓.๐๐
อ่านไมโครฟิล์ม	๓	๑๔.๓๓	๑.๓๓
ค้นคว้า	๓	๗๓.๓๓	๒.๖๖
เขียน	๒	๔๘.๐๐	๒.๕๐
ศึกษา	๑๒	๓๗.๕๐	๔.๐๘
คัดลอก	๕	๑๑.๖๐	๓.๒๔
เบ็ค เทล็ค	๑๘	๔.๑๗	๓.๕๐
เฉลี่ย	-	๑๔.๙๖	๓.๒๒
รวม	๒๓๓	-	-

*ตามมาตรฐานส่วนที่ใช้ ระดับคะแนน ๕ พึงพอใจที่สุด

ที่มีการใช้เนื่องจากแผนที่ทำเพียงครั้งเดียวยากที่จะใช้เป็นแบบฉบับได้

ผู้สังเกตการณ์จะได้รับการฝึกฝนการใช้วิธีดังกล่าวนั้นด้วยการอภิปรายร่วมกันและฝึกฝนวิธีการ
ทำทุกขั้นตอน ผู้สังเกตการณ์แต่ละคนจะได้รับสำเนาแผนผังชั้นต่าง ๆ สำหรับใช้บันทึกข้อมูล ใช้
สัญลักษณ์ชุดหนึ่งสำหรับบันทึกพฤติกรรมที่สังเกตได้ ของแต่ละคน ผู้สังเกตการณ์จะเป็นสัญลักษณ์ลง

บนที่ชั้นสมควรวางในแผนผังขึ้น เพื่อแสดงตำแหน่งที่ผู้ใช้อยู่ รูปแบบของสัญลักษณ์ (เช่น สีเหลี่ยมจัตุรัส วงกลม) จะแสดงถึงกริยาของผู้ใช้ (เช่น นั่ง ยืน) ในการกำหนดประเภทพฤติกรรมไว้ล่วงหน้า ให้ครอบคลุมกิจกรรมแบบต่าง ๆ ที่ผู้ใช้ห้องสมุดได้กระทำ อาศัยการสังเกตพฤติกรรมที่กระทำในห้องสมุดเป็นครั้งคราวประกอบพฤติกรรมแต่ละประเภทกำหนดด้วยตัวอักษร (เช่น R แทน อ่าน T แทน สนทนา) ใส่ไว้ในสัญลักษณ์ที่เขียนลงบนแผนผังขึ้น เพื่อแสดงแทนพฤติกรรมของแต่ละคน

การสังเกตการณ์จริงได้กระทำโดยผู้สังเกตการณ์เดินสำรวจไปทั่วห้องสมุด ผู้สังเกตการณ์จะหยุดและเขียนสัญลักษณ์ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละคนในแต่ละที่ของทุกห้องหรือโถงทางเข้า หากมีผู้ใช้หลายคนอยู่ในที่เดียวกัน ผู้สังเกตการณ์ก็จะใช้เทคนิคการตรวจนคือ เริ่มต้นสังเกตการณ์จากด้านหนึ่งของห้องแล้ว เดินตัดผ่านไปยังอีกด้านหนึ่ง หากความเชื่อมั่นของข้อมูลได้โดยเปรียบเทียบแผนที่พฤติกรรมของผู้สังเกตการณ์สองคนที่ทำขึ้นพร้อม ๆ กัน จำนวนอัตราส่วนร้อยละของความสอดคล้อง พบว่าเกี่ยวกับตำแหน่งที่ของผู้ใช้สอดคล้องกันร้อยละ ๙๒ และกิจกรรมสอดคล้องกันร้อยละ ๘๐

หลังจากได้ฝึกฝนกระบวนการวิธีทำแผนที่แล้ว ผู้สังเกตการณ์แต่ละคนจะได้รับคำชี้แจงว่าให้เริ่มต้นสังเกตการณ์ที่ไหนและเมื่อไร ผู้สังเกตการณ์แต่ละคนจะเริ่มจากจุดต่าง ๆ กัน (เพื่อเลี่ยงความเมื่อย่ำหรือผลกระทบต่อการจัดลำดับข้อมูล) และเวลาต่างกัน (เพื่อว่าจะให้ได้ช่วงเวลาหลาย ๆ ช่วง) ขณะนั้นเป็นวันปกติของกลางภาคเรียน (วันพฤหัสบดีของสัปดาห์ที่ ๑๐ ของภาคเรียน) ผู้สังเกตการณ์ทั้ง ๖ คนต่างก็เดินผ่านบริเวณสำหรับผู้ใช้งานทุกแห่งในห้องสมุดและทำแผนที่พฤติกรรมของกิจกรรมทุกประเภทพร้อมด้วยระบุที่ที่แน่นอนที่กิจกรรมแต่ละอย่างเกิดขึ้น ผู้สังเกตการณ์แต่ละคนใช้เวลาประมาณ ๔๐ นาที จึงสามารถไปได้ทั่วห้องสมุด มีการเดินสำรวจทำแผนที่ ๖ ครั้งโดยผู้สำรวจครั้งละคน ช่วงเวลากระจายออกไปตลอดทั้งวัน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนการกระจายของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในห้องสมุดตั้งแต่ ๘.๓๐ ถึง ๒๑.๓๐ น.

ผล การ ค้น ค ว้ า

ตารางที่ ๔ แสดงให้เห็นผลโดยรวมของแผนที่พฤติกรรมของกิจกรรมต่าง ๆ แบ่งตามชั้นและ

ห้อง สังเกตกิจกรรมได้ทั้งหมด ๗๓๓ กิจกรรม เห็นได้ชัดว่าการอ่านเป็นกิจกรรมในห้องสมุดซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมากที่สุดในหมู่นักศึกษา กล่าวคือคิดเป็นร้อยละ ๕๔ ของกิจกรรมที่สังเกตได้ทั้งหมด ห้องวารสารเป็นห้องที่ใช้กันมากที่สุดในห้องสมุด ชั้นที่ใช้มากที่สุดคือชั้นที่ ๑ ตามด้วยชั้นที่ ๒ ชั้นใต้ดิน บริเวณชั้นหนังสือ และชั้นที่ ๓ ลำดับชั้นของกิจกรรมโดยทั่ว ๆ ไปมีความคล้ายคลึงกันไม่ว่าเกิดขึ้น ณ จุดใด

อ ภี ป ร า ย ผล

ในตอนนี้จะย่อและแปลความหมายสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับห้องสมุดวัดสัน จะนำคุณค่าของข้อมูลประเภทนี้มาพิจารณาแล้วอภิปรายการนำวิธีการดังที่ปรากฏในการวิจัยนี้ไปใช้ทั่วไป

ข้อมูลได้ชี้ให้เห็นในหลายทางว่าห้องสมุดวัดสันไม่ได้ประสบความสำเร็จเป็นพิเศษ นักศึกษาที่ได้รับการสัมภาษณ์กว่าครึ่งรายงานว่าจะใช้ห้องสมุดก็ไม่สม่ำเสมอ ยิ่งกว่านั้นนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่มีความรู้สึกในทางลบต่อห้องสมุดในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของห้องสมุด (แสง การให้ความอบอุ่น ขนาดของห้อง และการจัดเนื้อที่ให้บริการ)

การทำแผนที่พฤติกรรมได้ให้ข้อมูลที่แจ่มชัดพอสมควรว่าแท้จริงแล้วนักศึกษาทำอะไรขณะอยู่ในห้องสมุด ย่อมไม่น่าแปลกใจที่การอ่านเป็นกิจกรรมที่พบบ่อยที่สุด และการเขียนกับการค้นคว้าวัสดุห้องสมุดเป็นกิจกรรมที่รองลงมา กิจกรรมอื่น ๆ เช่น การคุย นั่งเล่นกลางวัน และถ่ายสำเนาเอกสารปรากฏบ่อยน้อยกว่ากิจกรรมดังกล่าวมากจากการสังเกตการณ์ ความถี่ของกิจกรรมต่าง ๆ ผันแปรไปเพียงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบระหว่างบริเวณต่าง ๆ ภายในตึกห้องสมุด การอ่านเด่นที่สุดในทุกบริเวณ ยกเว้นรอบ ๆ ตู้บัตรรายการซึ่งเป็นไปดังที่คาดหมายคือมีการค้นหาเป็นกิจกรรมหลัก คำอธิบายลักษณะการใช้ห้องสมุดที่คล้ายคลึงกันนี้ได้จากข้อมูลจดบันทึก ก็ทำนองเดียวกัน การอ่านและการเขียนได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ ข้อมูลจากบันทึกนี้แปลผลยากเนื่องจากว่าคำที่ใช้ใช้อธิบายกิจกรรมต่าง ๆ กันนั้น นักศึกษาเป็นผู้เขียน ไม่ใช่ผู้วิจัยทำเอง ฉะนั้น พฤติกรรมบางประเภท เช่น อ่าน ศึกษา และค้นคว้า อาจจะเกี่ยวพันในความหมายของมัน อาจแก้ปัญหาด้วยการบูรรวมประเภท อ่าน

ตาราง ๔

ข้อมูลแจกแจงรายละเอียดของพฤติกรรม-กิจกรรมตามชั้นและห้อง

ชั้น	อ่าน	เขียน	ค้นหา	อยู่เฉย	พูด	อื่น ๆ	รวม
ชั้นที่ ๓							
ชั้นลอย	๕๓	๒๓	-	๓	๘	-	๘๗
ศิลปะ	-	๖	๒	๓	๒	-	๑๓
รวม	๕๓	๒๙	๒	๖	๑๐	-	๑๐๐
ชั้นที่ ๒							
ห้องหนังสืออ้างอิง	๔๘	๒๖	๙	๑	๖	-	๙๐
ตู้บัตรรายการ	๔	-	๔๔	-	-	๑	๔๙
ห้องบรรณานุกรม	๔	๑	๒	-	-	-	๗
เบ็ดเตล็ด	-	-	-	-	๒	-	๒
รวม	๕๖	๒๗	๕๕	๑	๘	๑	๑๔๘

ชั้น	อ่าน	เขียน	ค้นหา	อยู่เฉย	พูด	อื่น ๆ	รวม
ชั้นที่ ๑							
ห้องวารสาร	๑๓๖	๓๒	๔	๓	๕	๒	๑๘๐
ห้องนิทรรศการ	๑๓	๑	๖	-	-	-	๒๐
ห้องสมุดปหรี	๑๕	๕	-	-	๑๐	-	๓๐
บันทึก	-	-	-	-	๓	-	๓
รวม	๑๖๔	๓๘	๑๔	๓	๒๖	๒	๒๔๓
ชั้นใต้ดิน							
ห้องหนังสือสีฟ้า	๔๔	๒๓	๕	๘	๑	-	๘๐
ห้องใต้ลิ้นตามกระดานออก	๑๘	๑	๓	-	๒	๑๐	๓๔
ห้องเอดเยื่องลลลลลลลล	๕	-	-	๑	-	-	๕
บันทึก	๖	๒	-	๒	๒	๕	๑๗
รวม	๗๖	๒๖	๘	๑๐	๕	๑๕	๑๓๖
บริเวณชั้นหนังสือ	๕๓	๑๑	๒๑	๑๙	๒	-	๑๐๖
บริเวณชั้นหนังสือ	๓๔๘	๑๓๑	๑๐๐	๓๔	๔๗	๑๘	๗๓๓

เขียน ศึกษา และค้นคว้า ลงเป็นหนึ่งเดียว (อาจจะเรียกว่าอ่านและเขียน) หลังจากทำเช่นนี้ กิจกรรมในประเภทที่รวมขึ้นใหม่จะเป็นร้อยละ ๒๔ ของกิจกรรม ๒๓๓ กิจกรรมที่นักศึกษาระบุหรือ ร้อยละ ๔๓ ของเวลาทั้งหมดที่นักศึกษายู่ในห้องสมุด โดยทั่วไปแล้วตัวเลขร้อยละ ๔๓ นี้สอดคล้อง กับข้อมูลในแผนที่พฤติกรรมกล่าวคือในการนี้หลังการอ่านและเขียนคิดเป็นร้อยละ ๘๒ ของกิจกรรมที่ ได้สังเกต ขอให้สังเกตว่าปัญหาการจัดประเภทที่เผชิญในวิจัยฉบับนี้ที่อาจจะแก้โดยให้ผู้ใช้อห้องสมุด เลือกตอบจากรายการตรวจสอบ (checklist) กิจกรรมต่าง ๆ เท่าที่จะเป็นไปได้แทนที่จะใช้ กระบวนการวิธีที่ใช้ ณ ที่นี้ ซึ่งปล่อยให้นักศึกษาเป็นผู้กรอกชื่อกิจกรรมในช่องว่างเสียเอง การกระทำ เช่นนี้น่าจะเหมาะสมตรงกับที่จำนวนประเภทกิจกรรมมีน้อยและประเภทกิจกรรมที่อาจเกิดขึ้น เป็นที่ ทราบล่วงหน้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้นอกจากจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้ใช้แล้วยังเผยให้เห็นระดับ ที่ห้องแต่ละห้องภายในห้องสมุดจะถูกใช้ แผนที่พฤติกรรมแสดงให้เห็นว่าห้องวารสาร เป็นห้องที่ถูก ใช้มากที่สุดในห้องสมุด บริเวณอื่น ๆ ที่มีการใช้มาก ได้แก่ บริเวณชั้นหนังสือ ห้องหนังสือจัดให้ยืม พิเศษชั่วคราวกับห้องหนังสืออ้างอิง และบริเวณอ่านหนังสือของชั้นลอย ข้อมูลจากบันทึกแม้จะเป็นตัว แทนคำตอบจากกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กของผู้ใช้ ได้แสดงให้เห็นว่าห้องวารสารและห้องหนังสือจัดให้ ยืมพิเศษชั่วคราวมีการใช้สูง

จุดสนใจของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ก็คืออิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่อพฤติกรรม นั่นก็คือจำเป็นที่จะต้องพิจารณาระดับที่การออกแบบห้องสมุดแต่ละด้าน (การจัดห้อง ขนาดของห้อง ที่ตั้งของวัสดุ) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่สังเกตได้ และระดับความพึงพอใจของนักศึกษาเท่าที่ได้รับ รายงาน เนื่องจากการออกแบบการวิจัยที่ใช้ครั้งนี้เป็นไปดังกล่าว (ไม่มีห้องสมุดสำหรับเปรียบ- เทียบ) การอนุมานที่เสนอจึงเป็นเพียงชั่วคราว ข้อมูลจากแผนที่พฤติกรรมแสดงว่าชั้นและห้องซึ่ง อยู่ใกล้ทางเข้าออกมากที่สุด (ชั้นที่ ๑ และห้องวารสาร) ถูกใช้มากกว่าชั้นและห้องอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ ห่างออกไปจากทางเข้าออก (ชั้นที่ ๓ และห้องเอกสารศิลปะ) การใช้ห้องดังกล่าวมาบางส่วนหนึ่ง คงต้องเกี่ยวข้องกับบริการและวัสดุที่อยู่ในห้องนั้น ๆ เช่น วารสารใหม่ในห้องวารสาร อย่างไรก็ตาม

จากความจริงที่ว่าห้องเหล่านั้นอยู่ใกล้ทางเข้าออกซึ่งเป็นการสะดวกและง่ายสำหรับนักศึกษาจะเข้าไปน่าจะมีส่วนส่งเสริมให้มีการใช้ห้องดังกล่าวมาก หากคำอธิบายตอนหลังนี้เป็นจริง ผู้วางแผนผังห้องสมุดก็น่าจะสามารถช่วยเหลือนักศึกษาผู้ใช้ห้องสมุดด้วยการจัดบริการกลาง (central facilities) ไว้ให้อยู่ใกล้ทางเข้าออกและอยู่ใกล้เคียงกันและกัน แนวทางที่จะจัดบริการให้เหมาะสมที่สุดอาจจะกำหนดขึ้นจากลำดับชั้นกิจกรรมที่สองไว้ในภาพที่ ๑ นักศึกษามักจะขึ้นบันไดบ่อยครั้งเพื่อไปที่ตู้บัตรรายการ แล้วไปที่บริเวณชั้นหนังสือโดยผ่านทางเข้ากลาง และขึ้นหรือลงอีกหลายชั้นเพื่อหาหนังสือ ความจริงแล้วข้อมูลการบันทึกแสดงว่าร้อยละ ๖๕ ของการเปลี่ยนจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งนั้น นักศึกษาจะต้องเปลี่ยนชั้นด้วย การเดินทางของนักศึกษาอาจจะลดลงได้ (ซึ่งหมายถึงการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ห้องสมุดนั่นเอง) ด้วยวิธีจัดห้องวารสาร ตู้บัตรรายการ ทางไปสู่ชั้นหนังสือและโต๊ะยืมไว้ทั้งหมดด้วยกันในชั้นเดียวกันกับทางเข้าออกห้องสมุด

หลักฐานจากการสัมภาษณ์และข้อคิดเห็นผนวกกับบันทึกชี้ให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีผลกระทบต่อความพึงพอใจและพฤติกรรมของนักศึกษา ในขณะที่ข้อคิดเห็นแสดงความไม่พอใจหรือไม่พึงพอใจห้องสมุดโดยทั่วไปมุ่งไปที่สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ข้อคิดเห็นที่แสดงความพึงพอใจโดยทั่วไปมุ่งไปที่เจ้าหน้าที่และวัสดุห้องสมุด

ด้วยเหตุที่ทำการศึกษาค้นคว้าห้องสมุดวัดสันติสุขอยู่อย่างโดดเดี่ยว การอนุมานสาเหตุแห่งอิทธิพลต่อความพึงพอใจและพฤติกรรมขณะใช้ห้องสมุดคงต้องถือว่าเป็นการชั่วคราวเท่านั้น ควรจะมีการเปรียบเทียบสองแบบจึงจะเป็นการเหมาะสม ประการที่หนึ่ง ข้อมูลดังที่ได้เก็บรวบรวมขึ้นมานี้ควรจะได้มาจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยหลาย ๆ แห่งซึ่งมีการออกแบบหรือจัดต่าง ๆ กัน แต่ขณะเดียวกันมีองค์ประกอบของนักศึกษา กระบวนวิชาที่เลือก ขนาดของวิทยาเขต เป็นต้น คล้ายคลึงกัน ถ้าหากตัวแปรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ คงที่เราจึงอาจจะถือว่าความแตกต่างในพฤติกรรมและความพึงพอใจมีสาเหตุมาจากความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในห้องสมุด

อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบอีกแบบหนึ่งก็อาจจะให้ผลดีพอ ๆ กัน กล่าวคือมีการเปลี่ยนแปลงเสียใหม่ เปลี่ยนของอื่นมาแทนเป็นครั้งคราวหรือมีฉะนั้นก็เปลี่ยนห้องสมุด เสียเลย การกระทำ

เช่นนี้เป็นการทดลองที่เป็นไปตามธรรมชาติ ดังนั้นข้อมูลที่ได้รับก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงสามารถนำมาเปรียบเทียบกันเพื่อประเมินว่าสภาพแวดล้อมทั้งสองแบบ (ก่อนและหลังการเปลี่ยน) มีผลต่อพฤติกรรมของผู้ใช้อย่างไร ห้องสมุดวัดจนถึงกำหนดที่จะปรับปรุงแบบใหม่ในอีก ๒ - ๓ ปีข้างหน้า ข้อมูลที่ได้รายงานไว้ในที่นี้จะเป็นส่วนประกอบของข้อมูลส่วนหนึ่งที่วัดไว้ "ก่อน" สำหรับการเปรียบเทียบก่อน-หลังการเปลี่ยนแปลง

นอกจากประเด็นการเปรียบเทียบและการอนุมานแล้ว ข้อมูลที่รายงานไว้ ณ ที่นี้จะมีความน่าสนใจยิ่งขึ้นด้วย เราทราบดีว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ใช้ห้องสมุดอย่างไรชนิดที่เห็นกันชัดๆ จะเห็นว่าไม่มีคู่มือสำเร็จรูปที่เราสามารถค้นดูเพื่อทราบว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ใช้ห้องสมุด ใช้บ่อยเพียงใด หรือมีความพึงพอใจในระดับใด เรามีข้อมูลน้อยมากที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับว่าทำไมนักศึกษาจึงใช้ห้องสมุด ห้องต่าง ๆ ถูกใช้ตามที่ผู้วางผังห้องสมุดตั้งใจไว้หรือไม่ หรือกิจกรรมและสถานที่ที่มีลำดับอย่างไรตามที่พบเห็นทั่วไป เนื่องจากขาดข้อมูลที่เป็นบรรทัดฐานสำหรับอธิบายการใช้ห้องสมุดประเภทต่าง ๆ โดยผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ กัน เราจึงเกือบไม่มีแนวทางในการตัดสินใจด้านการออกแบบและจัดห้องสมุดนอกเสียจากอาศัยประสบการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรม และสัญชาตญาณ (intuition) การวิจัยที่รายงานในที่นี้จะช่วยให้ข้อมูลบรรทัดฐานเหล่านั้นอย่างกว้าง

บทบาทที่สำคัญที่สุดของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะ เป็นการแสดงตัวอย่างวิธีการวัดการใช้ และปฏิกริยาของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ต่อระบบห้องสมุด แม้ว่าผลที่ได้ อาจจะ เป็นเพียงการเสนอประเด็นปัญหา แต่วิธีการที่นำมาใช้นั้น เป็นแบบสามัญอย่างสมบูรณ์และควรจะรวบรวมไว้ในคลังเทคนิคการรวบรวมข้อมูลที่บรรณารักษ์ใช้ ปัจจุบันนี้นักพฤติกรรมศาสตร์ไม่อาจชี้เฉพาะลงไปได้อย่างกระจ่างแจ้งด้วยประการใด ๆ ว่าองค์ประกอบด้านการออกแบบที่พึงประสงค์ด้านพฤติกรรมใดที่ควรจะผนวกเข้าไปในแผนผังห้องสมุดของสถาบัน อย่างไรก็ดี เทคนิคดังที่ได้รายงานมานี้น่าจะใช้ได้ทันทีสำหรับวัดความน่าอยู่และผลกระทบเชิงพฤติกรรมของสภาพแวดล้อมภายในห้องสมุด

การวัดแบบต่าง ๆ กันที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าแต่ละวิธีจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ใช้ซึ่งวิธีอื่นไม่อาจให้ได้ การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์สามารถเก็บความรู้สึกต่อห้องสมุดของผู้ที่ไม่ได้ใช้และผู้ที่อยู่ในข่ายที่จะใช้ห้องสมุด บุคคลเหล่านี้ได้ให้ข้อมูลซึ่งตก

หล่นจากการใช้วิธีการอื่นซึ่งได้ข้อมูลจากผู้กำลังใช้ห้องสมุดในตอน เก็บข้อมูลเท่านั้น วิจัยฉบับที่กช่วย
ให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของช่วงเวลาและลำดับของกิจกรรมซึ่งวิธีการอื่น ๆ ไม่อาจให้รายละเอียด
ได้ดีถ้วนเท่า ประการสุดท้ายวิธีการสร้างแผนที่พฤติกรรมซึ่ง เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมของห้องสมุด
โดยรวมนั้นได้ให้ภาพการใช้ห้องสมุดโดยรวม ๆ ที่สัสดารยิ่งกว่า เทคนิคอื่นใดจะให้ได้

อย่างไรก็ดี ผลการค้นคว้าได้แสดงให้เห็นว่าวิธีการต่าง ๆ กันได้แสดงความสอดคล้องกัน
ในหลายแง่ซึ่งเป็นการ เพิ่มความ เชื่อมั่นให้กับผลสรุปที่ได้มาจากผลการค้นคว้านั้น ๆ ดังตัวอย่างต่อ
ไปนี้คือผลการสัมภาษณ์และการทำบันทึกสอดคล้องกันว่าอะไรคือส่วนของห้องสมุดที่นักศึกษาไม่ชอบ
ทั้งวิธีสัมภาษณ์และวิธีจัดบันทึกได้ข้อมูลตรงกันว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นต้น เหตุแห่งความไม่
พึงพอใจที่จัดอยู่ในอันดับสูง การทำแผนที่พฤติกรรมและการจัดบันทึกให้ผลสอดคล้องกันเกี่ยวกับ
พฤติกรรมและตำแหน่งที่เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ข้อมูลทั้งจากการทำแผนที่พฤติกรรมและการจัดบันทึก
แสดงให้เห็นดังที่เขอาจคาดหมายไว้ว่าการอ่านเป็นกิจกรรมหนึ่งที่นักศึกษากระทำบ่อยที่สุดในห้อง-
สมุด วิธีการทั้งสองนี้ยังแสดงให้เห็นอีกว่าห้องวารสาร เป็นห้องที่ใช้กันมากที่สุดในตึก

ประการสุดท้าย ผลการค้นคว้าได้แสดงให้เห็นว่าวิธีการต่าง ๆ ได้ให้ข้อมูลที่ขัดแย้งกันซึ่ง
จะมีประโยชน์หากหลีกเลี่ยงไม่ให้นำไปสู่การสรุปผลที่ผิด ยกตัวอย่างประเด็นนี้ดังนี้ ข้อมูลจาก
แผนที่พฤติกรรมแสดงให้เห็นว่าบริเวณชั้นหนังสือของห้องสมุดที่ศึกษานั้นนักศึกษานักศึกษาใช้กันไม่มากนัก แต่
ตามข้อมูลจากบันทึกพบว่าการใช้บริเวณนี้กันบ่อยในระยะเวลาสั้น ยิ่งกว่านั้นวิธีบันทึกยังแสดงให้เห็น
ว่าผู้ใช้มีความพอใจบริเวณชั้นหนังสือพอสมควร ดังนั้นเราจึงไม่ควรรีบด่วนอธิบายการใช้บริเวณชั้น
หนังสือด้วยความถี่ต่ำตามที่ได้ข้อมูลจากแผนที่พฤติกรรมว่าผู้ใช้ห้องสมุดหลีกเลี่ยงบริเวณชั้นหนังสือ
เนื่องมาจากไม่พึงพอใจ ผลการบันทึกชี้ให้เห็นว่าพบ เห็นผู้ใช้ห้องสมุดที่บริเวณชั้นหนังสือไม่สม่ำเสมอ
เนื่องมาจากผู้ใช้ยู่ที่บริเวณดังกล่าวในระยะสั้นโดยพอใจที่จะไปอ่านหนังสือที่บริเวณอื่น ๆ ซึ่งสะดวก
สบายกว่า อาทิเช่น ห้องวารสาร กล่าวอีกนัยหนึ่ง การสรุปผลโดยยึดถือวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เช่น
การทำแผนที่พฤติกรรมควรได้รับการขยายเพิ่มเติมด้วยผลจากวิธีการอื่น เช่น วิจัยฉบับที่ก

สรุปผล

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ให้ข้อมูลซึ่งอธิบายความพึงพอใจและพฤติกรรมของผู้ใช้ และให้แนวทางสำหรับการออกแบบห้องสมุด อย่างไรก็ตามขอย้ำในที่นี้ว่าข้อมูลมีขอบเขตจำกัด แม้จะทราบว่าผลที่ได้จำเป็นจะต้องมีการศึกษาซ้ำเสียก่อน เราก็เชื่อว่าผลการค้นคว้าดังกล่าวได้เกื้อกูลต่อการค้นพบว่าการออกแบบห้องสมุดมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ใช้ อย่างไรก็ตาม เราชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารห้องสมุดและนักวางผังสามารถออกแบบและจัดห้องสมุดให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้

ข้อสรุปที่สำคัญก็คือการวางแผนจัดตั้งห้องสมุดควรจะเป็นหน้าที่ของสถาปนิก บรรณารักษ์ และ นักพฤติกรรมศาสตร์ สถาปนิกได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีที่จะพิจารณาปัญหาและคำตอบด้านการออกแบบในการสร้างห้องสมุดด้านสุขะหรือและวิศวกรรม เจ้าหน้าที่ห้องสมุดอาศัยการพบปะกับผู้ใช้งานประจำวันจะสามารถคาดคะเนว่าควรจะออกแบบตึกใหม่ (หรือปรับปรุงตึกเก่า) ให้ดีที่สุดในอย่างไร เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของผู้ใช้ สำหรับนักพฤติกรรมศาสตร์ซึ่งอาศัยเทคนิคในการตรวจสอบการใช้เนื้อที่อย่างมีระบบ จะสามารถให้ข้อมูลที่จะรับรองหรือยืนยันข้อสังเกตของบรรณารักษ์ ดังที่ได้แสดงให้เห็นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ การผสมผสานทักษะดังกล่าวจะนำไปสู่การออกแบบและการจัดเนื้อที่ห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

¹Robert Sommer, "Reading Areas in College Libraries," Library Quarterly 38:249-60, April, 1968.

²N. J. Felipe and R. Sommer, "Invasion of Personal Space," Social Problems 14:206-14, Fall, 1966.

³Robert Sommer, "The Ecology of Privacy," Library Quarterly 36:234-48, July, 1966.

⁴Robert Sommer, "The Ecology of Study Area," Environment and Behavior 2:271-80, December, 1970.

⁵Gerald Schaeffer and Miles Patterson, "Studying Preferences, Behavior, and Design Influences in a University Library," in The Behavioral Basis of Design, Book I, ed. by Lawrence Ward and others, Stroudsburg, Pa.: Dowden, Hutchinson & Ross, 1976.

⁶G. Thompson, Planning and Design of Library Buildings, London: Architectural Press, 1973.

⁷R. Meier, "Information Input Overload: Features of Growth in Communication-oriented Institutions," Libri 13(1): 1-44, 1963.

⁸William Ittelson, Leanne Rivlin, and Harold Proshansky, "The Use of Behavioral Maps in Environmental Psychology," in Environmental Psychology: people and Their Physical Settings, ed. by Harold Proshansky and others, New York: Holt, Rinehart & Winston, 1976.

⁹William Michelson and Paul Reed, "The Time Budget," in Behavioral Research Methods in Environmental Design, ed. by William Michelson, Stroudsburg, Pa.: Dowden, Hutchinson & Ross, 1975.

Lib-Sci
v2 n3 p43

การทดลองสร้างระบบ
ข้อมูลสำหรับผู้สืบค้นเอกสาร*

สุนทร แก้วลาย

สาระสังเขป

การทดลองครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทดสอบขีดความสามารถของระบบข้อมูลผู้แต่งที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสำหรับสืบค้นเอกสารเฉพาะวิชา โดยเปรียบเทียบกับ การสืบค้นด้วยหัวเรื่องในวิชานั้น ระบบข้อมูลผู้แต่งได้รับการออกแบบโดยใช้ธรรมชาติและบรรทัดฐานของกระบวนการสื่อสารระหว่างกลุ่มบุคคลที่สนใจในวิชาการแขนงเดียวกัน เป็นเกณฑ์ในการวัด เพื่อจัดกลุ่มชื่อ ในระบบข้อมูลผู้แต่ง ทุกชื่อที่เกี่ยวข้องกับผลงานซึ่งอยู่ในความสนใจร่วมกันจะเกี่ยวโยงต่อกัน โดย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญาานิพนธ์ซึ่งผู้เขียนเสนอต่อ Department of Library and Information Science, Case Western Reserve University, 1978

สุนทร แก้วลาย กศ.บ. กศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) Ph.D. (Library and Information Science) อาจารย์ประจำสำนักหอสมุดกลาง และภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มศว ประสานมิตร

หลักการแล้ว ชื่อทุกชื่อในรายการจะเกี่ยวโยงต่อกันหมด จะแตกต่างกันก็แต่ค่าความใกล้เคียงเท่านั้น เพื่อให้ได้กลุ่มชื่อตามมโนภาพดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์กลุ่มโดยยอมให้ชื่อแต่ละชื่อสามารถปรากฏได้มากกว่าหนึ่งกลุ่ม (overlapping clustering method) หลังจากนั้นจึงนำรายชื่อมาสร้างเป็นรายการระบบชื่อผู้แต่ง (Systematic Author-Name File or SANF) การสืบค้นระบบชื่อผู้แต่งมีหลักง่าย ๆ คือ ผู้สืบค้นจะต้องเริ่มต้นจากชื่อผู้แต่งที่ตนทราบและสนใจผลงานชิ้นหนึ่งชิ้นใดของผู้แต่งคนนั้น และอยากจะสืบค้นต่อไปว่าในเรื่องนั้น ๆ มีผลงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง จากคำตอบที่ได้รับแต่ละครั้ง ผู้สืบค้นจะตัดสินใจเลือกชื่อหนึ่งชื่อใด (หรือทั้งหมด) ที่ได้จากการสืบค้นครั้งก่อน ๆ เพื่อสืบค้นต่อไปได้เอกสารที่พึงประสงค์จนพอใจ ในการทดลอง ผู้วิจัยได้เลือกเอกสารในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสนเทศศาสตร์ จำนวน ๘๐๐ เรื่อง ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เคยใช้ในการทดลองประสิทธิภาพของภาษาตรรกะ (indexing language) ที่เมืองเอมเบอร์ฮัทวิช ประเทศอังกฤษ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการสร้างตรรกะเฉพาะวิชาขึ้นมาใหม่ด้วยตัวผู้วิจัยเอง และสามารถใช้นำผลการทดสอบนี้มาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยระบบชื่อผู้แต่งได้อีกด้วย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดกลุ่มชื่อผู้แต่งโดยการวัดตามแบบที่ใช้มี ประสิทธิภาพเรื่องข้อมูลการสื่อสารมีไม่เพียงพอสำหรับสาขาวิชาที่เลือกมาทำการวิจัย เป็นเหตุให้มีชื่อผู้แต่งจำนวนหนึ่งที่ยกอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่อาจจัดเข้าอยู่ในกลุ่มใดได้ อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ชุดคำตอบ (Answer Sets) ซึ่งเป็นผลจากการสืบค้นด้วยระบบชื่อผู้แต่ง พบว่าชุดคำตอบเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำตอบที่พึงประสงค์ตามคำถามที่ผู้ใช้ถามมา และตามคำวินิจฉัยของผู้เชี่ยวชาญ การเปรียบเทียบผลการสืบค้นด้วยระบบชื่อผู้แต่ง กับการสืบค้นด้วยหัวเรื่องในภาษาตรรกะที่ไม่ควบคุมคำศัพท์ แสดงว่าให้ผลดีพอ ๆ กัน

ศัพท์ธรรมชาติ ระบบชื่อผู้แต่ง การวิเคราะห์กลุ่ม การสืบค้นเอกสาร
กระบวนการสื่อสาร

ก ม ห ล ง

ระบบสืบค้นเอกสาร (Document Retrieval Systems) โดยทั่วไปมักจะมีจุดสืบค้น
อยู่ ๓ ประเภท คือ หัวเรื่อง หรือศัพท์ธรรมชาติ ชื่อผู้แต่ง และชื่อเรื่องเอกสาร โดยปกติชื่อผู้แต่ง
และชื่อเรื่องนั้นใช้สำหรับสืบค้นเอกสารเฉพาะที่ผู้สืบค้นทราบชื่อผู้แต่งหรือชื่อเอกสาร แล้วแต่กรณี
ส่วนหัวเรื่องเหมาะสำหรับใช้สืบค้นเอกสารขึ้นใด ๆ ก็ได้ที่อยู่ในหัวเรื่องที่ถูกเลือกขึ้นมาสืบค้น ในทาง
ปฏิบัติ การสืบค้นด้วยหัวเรื่องนั้น ผู้สืบค้นจะพยายามเปรียบเทียบหัวเรื่องในคำถาม หรือชุดของหัวเรื่อง
ในคำถามกับหัวเรื่องหรือชุดของหัวเรื่องที่อยู่ในระบบสืบค้น เมื่อการเปรียบเทียบสอดคล้องกัน หรือ
ใกล้เคียงกันมากพอ ผู้สืบค้นก็ย่อมจะได้คำตอบชุดหนึ่ง อาจจะเป็นที่พึงประสงค์มาก-น้อย แล้วแต่กรณี
ผลสำเร็จในการสืบค้นจึงอยู่ที่ว่าหัวเรื่องสืบค้นที่ใช้แทนคำถาม (Subject representations)
และหัวเรื่องที่ใช้แทนรายละเอียดของเอกสารนั้นมีความใกล้เคียงกันกับสิ่งที่ผู้ถามมีความประสงค์อันแท้
จริงเพียงไรนั่นเอง หากคำตอบไม่เป็นที่พึงประสงค์ ก็อาจสืบค้นต่อไปด้วยการเปลี่ยนหัวเรื่องสืบค้น
เสียใหม่

จะเห็นว่าการสืบค้นที่เริ่มต้นจากชื่อผู้แต่ง หรือชื่อเรื่องจะมีความจำกัดกว่ามาก กล่าวคือมีทาง
เลือกอยู่เพียงหนึ่ง จะไปเปลี่ยนแปลงชื่อที่ดึงใจสืบค้นเพื่อให้ได้ชื่อเดียวกันนั้นย่อมไม่ได้ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง กรณีการสืบค้นที่จุดชื่อผู้แต่ง แม้ว่าผู้สืบค้นประสงค์จะทราบว่าผลงานใดบ้างที่เกี่ยวข้อง
หรือใกล้เคียงกับผลงานของผู้แต่งที่ตนสนใจ แต่ตามรายการชื่อผู้แต่งที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะใน
ระบบที่ใช้แรงคนเป็นหลัก หรือในระบบที่ใช้เครื่องจักรกล จะไม่สามารถสนองความต้องการเช่นนี้ได้
ข้อขัดข้องนี้เองที่เป็นแรงกระตุ้นในเบื้องต้นให้ผู้นิพนธ์ได้หันมาสนใจ และพยายามแสวงหาระบบอย่างใด
อย่างหนึ่งในอันที่จะปรับปรุงการใช้รายการชื่อผู้แต่งให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น

ความจริงแล้ว รายการสืบค้นที่จัดว่ามีความใกล้เคียงกับแนวความคิดดังกล่าวในตอนต้นก็
มีอยู่บ้างเหมือนกัน ตัวอย่าง ได้แก่ Science Citation Index แต่ชื่อผู้แต่งซึ่งผู้สืบค้น

จะขยายเพื่อสืบค้นต่อไป จะเป็นชื่อผู้แต่งที่อ้างอิง เอกสารของผู้แต่งซึ่งผู้สืบค้นสนใจเท่านั้น ไม่ได้มีวิธีการวัดแต่อย่างใด ส่วนกระบวนการสืบค้นก็ยืดยาว กล่าวคือต้องใช้วิธีสืบค้นแบบวนเวียน (cycling) ^๑ แต่ยากที่จะให้ได้ผลเป็นที่พอใจ เพราะขาดมาตรการวัดที่ดีดังกล่าวนั้นแล้ว

สิ่งที่เราประสงค์เป็นอย่างยิ่งสำหรับระบบสืบค้นเอกสารก็คือ ความรวดเร็วฉับพลันในการตอบปัญหาหรือคำถามที่ผู้ใช้พึงประสงค์ ยังไม่มีกระบวนการวิธีใดที่สามารถสนองความต้องการด้านการสืบค้นเอกสาร เฉพาะวิชาด้วยชื่อผู้แต่งได้เลย ผู้วิจัยเกิดมโนภาพว่า เราจำเป็นต้องแสวงหาแบบอย่างใดอย่างหนึ่งที่สามารถช่วยให้การสืบค้นผ่านจุดชื่อผู้แต่งแทนการสืบค้นผ่านจุดหัวเรื่องได้อย่างคล่องตัว นับเป็นการสนับสนุนระหว่างกันและกันของชื่อผู้แต่งและหัวเรื่อง เป็นการขยายมิติแห่งการสืบค้นออกไปอีกมิติหนึ่ง นั่นก็หมายความว่า จะต้องมีการจัดกลุ่มชื่อผู้แต่งที่ผลิตผลงาน ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ระบบดังกล่าวจะต้องสามารถบอกได้ว่าผลงานชิ้นใดของใครใกล้เคียงกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ของผู้แต่งที่อยู่ในแขนงวิชาเดียวกัน กล่าวสั้น ๆ ก็คือ ผลงานของผู้แต่งคนใดก็ตาม หากมีความสัมพันธ์ต่อกันในแง่ความสนใจในแขนงวิชาแล้ว จะสามารถสืบค้นผ่านจุดชื่อผู้แต่งคนใดก็ได้ที่มีผลงานอยู่ในกลุ่มนั้น

ป ญ ห า

การคิดระบบชื่อผู้แต่ง (Systematic Author-Name File or SANF) จำเป็นจะต้องคิดถึงองค์ประกอบและกระบวนการภายในระบบนั้นว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และองค์ประกอบแต่ละส่วนมีหน้าที่กระทำการกิจอะไร เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของระบบนั้น ๆ กล่าวให้เฉพาะลงไปในที่นี้ก็คือ มีมาตรการวัดอย่างไรสำหรับผู้แต่งผู้หนึ่ง ๆ โดยที่การวัดนั้นมีความเป็นปรนัยมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และจะออกแบบโครงสร้างของความสัมพันธ์ภายในระบบ (เพื่อให้องค์ประกอบนั้น ๆ กระทำหน้าที่ได้ตามวัตถุประสงค์) อย่างไร

สุนทร แก้วลาย^๒ ได้ชี้ให้เห็นว่าระบบสืบค้นสนเทศต้องเผชิญกับปัญหาอันสลับซับซ้อนของภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความหมาย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสืบค้นสนเทศซึ่งใช้

เครื่องจักรกล ทั้งนี้เพราะการเปรียบเทียบศัพท์กรรขณิ (keywords) หรือส่วนย่อของเอกสาร (document surrogates) เพื่อหาความคล้ายคลึงระหว่างเนื้อหาและความสนใจของผู้แต่ง อยู่นั้น ๆ ยังไม่อาจนับเป็นมาตรการที่น่าพึงพอใจที่สุด เพราะสิ่งที่ผู้แต่งแต่ละคนเห็นว่า "เกี่ยวกับ" อะไรนั้น ไม่อาจจะย่อลงเป็นศัพท์กรรขณิที่เหมาะสมใด ๆ ได้ " เพราะเป็นปัญหาในเชิง ภาษา จิตวิทยาของภาษา ความรู้ วัฒนธรรม และประสบการณ์ เป็นต้น ในที่นี้จึงหันเหความสนใจ จากมาตรการวัดด้วยการเปรียบเทียบศัพท์กรรขณิ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม

เพื่อหลีกเลี่ยงความยุ่งยากด้านภาษา นักวิจัยแขนงนี้จึงได้หันมาพิจารณาคุณค่าของ "แนวเนื้อเรื่อง" (context clues) อย่างจริงจังมากขึ้น แนวเนื้อเรื่องบางประเภทถือกัน ว่าเป็นคุณสมบัติของวรรณกรรมเฉพาะวิชา (subject literature) เช่น ชื่อผู้แต่ง ชื่อผู้อ้างอิง ชื่อวารสารที่พิมพ์บทความนั้น ชื่อผู้ที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้แต่งในข้อปัญหาของเอกสาร และชื่อ เอกสารที่อ้างอิงเอกสารนั้นในระยะหลัง เป็นต้น สุนทร แก้วลาย^๔ ได้ให้เหตุผลถึงความเหมาะสมในการใช้แนวเนื้อเรื่องซึ่งเป็นข้อมูลการสื่อสาร (Communication Data) มาใช้ประโยชน์ ในการจัดกลุ่มเอกสาร ข้อมูลเหล่านี้เป็นสภาพแวดล้อมที่บ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ของผู้แต่งที่อยู่ในกลุ่ม เดียวกัน โดยข้อเท็จจริงแล้วความสัมพันธ์เช่นนี้ก็เป็นไปตามธรรมชาติของการผลิตความรู้ (การ ค้นคว้าวิจัย) ในที่นี้จะไม่นำรายละเอียดที่เคยอภิปรายไว้ในบทความที่อ้างมากล่าวซ้ำอีก แต่จะ ชี้ให้เห็นว่าจะนำข้อมูลเช่นนั้นมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้อย่างไร

ปัญหาในการจัดกลุ่มหรือการจัดหมู่เอกสารอาจแก้ได้ไม่ยากนัก หากเรามีมาตรการวัดว่า ในระหว่างเอกสารอยู่นั้น ๆ มีความคล้ายคลึง (similarity) หรือ มีความแตกต่าง (dis-similarity) กันอย่างไร สิ่งที่เราเรียกว่าความคล้ายคลึงหรือแตกต่างในวงการสืบค้นเอกสาร ก็คือลักษณะของคำอธิบายเอกสาร (document attributes or descriptions) ที่ถือว่า เป็นตัวแทนเนื้อเรื่องของเอกสารนั้น ๆ ถ้าตัวแทนของเอกสารใดมีความคล้ายคลึงกันมาก (ถึงระดับที่กำหนด เช่น ศัพท์กรรขณิสอดคล้องกัน ๔ ใน ๕) ก็อาจเรียกว่าเอกสารอยู่ นั้นอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ในที่นี้ได้เสนอว่าควรใช้ข้อมูลการสื่อสารเกี่ยวกับการผลิตเอกสารแต่ละชิ้น เป็นคำอธิบาย สถานภาพของเนื้อหาเอกสาร และถือว่าความคล้ายคลึงระหว่างข้อมูลการสื่อสารของเอกสารแต่ละ

อยู่ เป็นมาตรการวัด "ระยะ" ของความแตกต่างระหว่างเอกสารคู่นั้น จากผลการวัดนี้เองที่จะใช้เป็นรากฐานในการจัดกลุ่มโดยใช้กระบวนการวิธีอื่นหนึ่ง โดยคาดหมายว่ากลุ่มที่ได้จะเป็นกลุ่มของเอกสาร หรือกลุ่มของผู้แต่งที่มีความสนใจร่วมกัน

ข้อมูลการสื่อสารที่เห็นว่ามีแนวโน้มจะสนองวัตถุประสงค์ดังกล่าวมีหลายด้าน แต่ที่เห็นว่ามีแนวโน้มที่สุดก็คือชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเอกสารชิ้นนั้น ซึ่งได้แก่ ชื่อผู้แต่งร่วม ผู้ที่ถูกอ้างถึง ผู้ที่ผู้แต่งขอบคุณในฐานะที่ให้ความคิดเห็นในผลงานชิ้นนั้น ๆ ตลอดจนชื่อผู้แต่งที่อ้างถึงเอกสารชิ้นนั้นในภายหลัง ชื่อเหล่านี้ไม่ได้เป็นตัวแทนเนื้อหา ดังที่พยายามทำกันในรูปของศัพท์กรรมวิธี หรือหัวเรื่อง แต่เป็นสภาพแวดล้อมที่บ่งชี้ไปยังเนื้อหา และเป็นร่องรอยของการสื่อสารความรู้ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในกลุ่มของผู้ที่มีความสนใจในเรื่องคล้าย ๆ กัน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับเอกสารชิ้นนั้น ๆ) ผลการค้นคว้าของ คอน คลีฟแลนด์^๕ ในเรื่องนี้ได้สนับสนุนความคิดดังกล่าว และนับเป็นการใช้ข้อมูลประเภทนี้ด้านหนึ่งในการเปรียบเทียบจัดกลุ่มที่น่าสนใจมากที่สุด กล่าวคือ ในการใช้ชื่อผู้แต่ง (ชื่อผู้ที่อ้างถึงเอกสารชิ้นที่นำมาศึกษา) เป็นคำอธิบายเอกสารเพื่อจัดกลุ่มเอกสาร พบว่าให้ผลในการสืบค้นดีกว่าการใช้สิ่งอื่น ๆ เป็นคำอธิบาย ทั้งนี้รวมถึงการใช้ศัพท์กรรมวิธีด้วย

จุดมุ่งหมายในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายใหญ่ ๆ ๓ ประการ ดังนี้

๑. เพื่อทดลองสร้างระบบชื่อผู้แต่ง (a Systematic Author-Name File or SANF) สำหรับสืบค้นเอกสาร
๒. เพื่อศึกษาว่า การสืบค้นเอกสารด้วยชื่อผู้แต่งเพื่อให้ได้เอกสารในสาขาวิชาหนึ่ง ๆ สามารถเปรียบเทียบได้กับการสืบค้นด้วยหัวเรื่อง หรือศัพท์กรรมวิธีหรือไม่
๓. เพื่อทดลองใช้ข้อมูลการสื่อสาร (Communication Data) สำหรับจัดกลุ่มเอกสาร และสร้างระบบชื่อผู้แต่ง

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. มีความเป็นแบบแผน (regularities) ในวรรณกรรมเฉพาะวิชา (subject literature)

๒. มีความเป็นแบบแผนในกระบวนการสื่อสารทั้งก่อนและภายหลังการจัดพิมพ์เอกสาร

๓. ผู้แต่งที่มีความสนใจในสาขาวิชาเดียวกัน หรือใกล้เคียงกันจะมีการสื่อสารระหว่างกันมากกว่าผู้ที่อยู่นอกสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารจะเป็นไปเพื่อผลิตความรู้ในแขนงวิชานั้น ๆ

๔. การร่วมกันผลิตผลงาน (เป็นผู้แต่งร่วม) การประกาศคุณูปการ และการอ้างอิงเอกสาร เป็นเครื่องนั้งชี้การสื่อสารทั้งก่อนและภายหลังการจัดพิมพ์ที่เชื่อถือได้

สมมติฐาน

การวิจัยครั้งนี้เกี่ยวข้องกับโฉมใหม่ในการจัดการรายการสืบค้นด้วยชื่อผู้แต่ง ประโยชน์ของการใช้ชื่อผู้แต่งเป็นจุดสืบค้นเอกสารเฉพาะวิชา (subject searching) และประสิทธิผลของการสืบค้นเอกสารเฉพาะวิชาด้วยระบบชื่อผู้แต่งที่ได้สร้างขึ้น ผู้วิจัยจึงมุ่งทดสอบสมมติฐานต่อไปนี้

๑. การสืบค้นเอกสารเฉพาะวิชาด้วยระบบชื่อผู้แต่ง (SANF) เป็นไปได้

๒. การกระจายของเนื้อหา หรือหัวเรื่องของเอกสารในกลุ่มคำตอบที่สืบค้นด้วยระบบชื่อผู้แต่ง (SANF) ไม่มากเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับคำตัดสินของผู้ชำนาญการ

๓. ชื่อผู้แต่งมีความเหมาะสม ที่จะใช้เป็นคำอธิบายลักษณะของเอกสาร (document attributes) เพื่อประโยชน์ในการวัดความคล้ายคลึงระหว่างเอกสารแต่ละคู่ ในฐานะที่เป็นหลักฐานการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งก่อนและหลังการจัดพิมพ์เอกสาร

๔. ประสิทธิภาพของการสืบค้นเอกสารเฉพาะวิชาด้วยระบบชื่อผู้แต่ง (SANF) สามารถเปรียบเทียบได้กับการสืบค้นด้วยศัพท์ดัชนีทั้งในด้านความสามารถในการดึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง (recall) และ ได้เอกสารที่พึงประสงค์ (precision) มากที่สุด

ก ร ะ บ ว น วิ ธี

กระบวนการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๖ ขั้นตอน ดังนี้

๑. กลุ่มตัวอย่างและการรวบรวมข้อมูล
๒. การวัดความคล้ายคลึงระหว่างผู้แต่งและเอกสารแต่ละคู่ (measurement of similarity)
๓. การจัดหมู่หรือการวิเคราะห์กลุ่ม (clustering method) ของผู้แต่ง
๔. การสร้างรายการสืบค้นระบบชื่อผู้แต่ง
๕. กลวิธีสืบค้น (search strategies)
๖. การเปรียบเทียบผลการสืบค้นด้วยระบบชื่อผู้แต่ง กับการสืบค้นวิธีอื่น

ในที่นี้จะแยกอธิบายแต่ละข้อตามลำดับดังต่อไปนี้

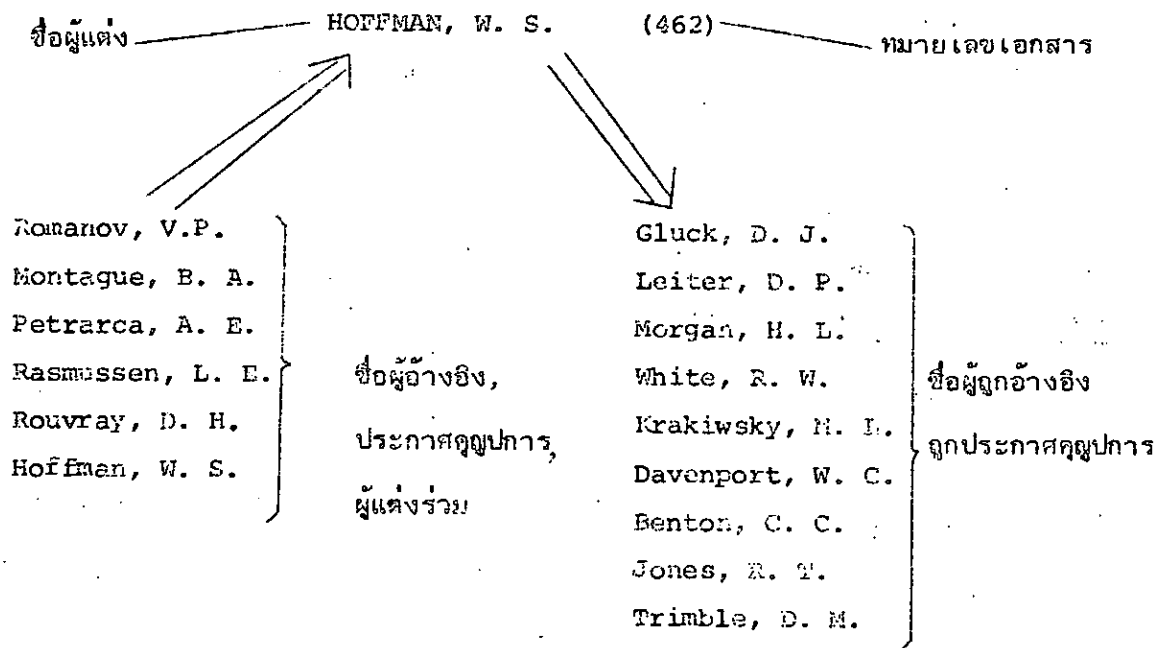
๑. กลุ่มตัวอย่างและการรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ประกอบด้วยเอกสาร ๔๐๐ ชื่อเรื่อง จากสาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์ และสนเทศศาสตร์ สาขาที่เลือกกลุ่มตัวอย่างนี้ก็เพราะเห็นว่าจะเป็นผลดีแก่การวิจัยในด้านต่อไปนี้ (๑) คาดว่าจะสามารถรวบรวมเอกสารทุกชิ้นได้จากห้องสมุดและศูนย์สนเทศที่อยู๋ในละแวกที่ทำการวิจัย (๒) เอกสารชุดเดียวกันนี้ได้เคยรับการทดสอบมาก่อนแล้ว ในการทดสอบการสืบค้นด้วยหัวเรื่อง (subject retrieval) ที่ College of Librarianship Wales ผลการศึกษาที่ได้รับจากครั้งก่อนนี้จะ เป็นประโยชน์สำหรับผู้วิจัยใช้ในการเปรียบเทียบ

ผลได้ โดยไม่จำเป็นต้องมาประเมินผลด้านต่าง ๆ ใหม่อีกครั้งหนึ่ง (๓) จำนวนเอกสารมีจำกัด สามารถรวบรวมได้ภายในเวลาอันสมควร

หัวข้อเรื่องในเอกสารชุดนี้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง มีทั้งด้านหนังสือสำหรับเด็ก ห้องสมุดประชาชน การบริหารงานห้องสมุด วารสาร ผู้ใช้และการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ ระบบคัดเลือกหนังสือเฉพาะบุคคล และการใช้เครื่องจักรกลในการสร้างภาษาครรชน เป็นต้น ช่วงปีที่พิมพ์อยู่ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๕๐ - ๑๙๖๙ ประมาณครึ่งหนึ่งตีพิมพ์ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๖๒ - ๑๙๖๓ เอกสารเหล่านี้ กว่าครึ่งหนึ่งเป็นบทความวารสาร เป็นรายงานร้อยละ ๑๙ และที่เหลือเป็นวิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม เอกสารเสนอในที่ประชุม และบทหนึ่งที่ได้ดัดแปลงจากหนังสือประเภทรวมเรื่อง เป็นต้น อัตราส่วนระหว่างเอกสารที่มีผู้แต่งคนเดียว กับที่มีผู้แต่งร่วม ประมาณ ๓ : ๑ มีเอกสารเพียงร้อยละ ๖๔ ที่อ้างอิงเอกสารอื่น ๆ ความถี่ในการอ้างอิงมีตั้งแต่ ๑ - ๕๐ รายการ ยกเว้นเอกสารประเภทปริทัศน์ ซึ่งมีความถี่ในการอ้างอิงสูงกว่านี้ มีเอกสารเพียงร้อยละ ๑๓ เท่านั้นที่มีคำประกาศสรุปการ อัตราส่วนระหว่างจำนวนเอกสารกับจำนวนผู้แต่งในกลุ่มตัวอย่างนี้ ประมาณ ๑ : ๑.๓ ซึ่งจัดว่าต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับตัวเลขในวิทยาศาสตร์บางสาขา กล่าวคือมีอัตราส่วนประมาณ ๑ : ๒ ขึ้นไป

หลังจากรวบรวมเอกสารในกลุ่มตัวอย่างได้แล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มบันทึกข้อมูลที่ต้องการลงในบัตรบันทึก สิ่งที่บันทึกสำหรับเอกสารแต่ละชิ้น ได้แก่ หมายเลขเอกสาร (ให้หมายเลขตามลำดับที่ได้รับเอกสารนั้น ๆ) ชื่อผู้แต่งและผู้แต่งร่วม ชื่อเรื่องเอกสาร สถานที่พิมพ์หรือชื่อวารสารที่บทความตีพิมพ์ ปีพิมพ์ และชื่อบุคคลที่อ้างอิงเอกสารชิ้นนั้น หรือถูกเอกสารชิ้นนั้นอ้างอิง สำหรับชื่อบุคคลที่อ้างอิงเอกสารในกลุ่มตัวอย่าง นอกจากจะตรวจสอบการอ้างอิงข้ามกันภายในกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยยังได้ตรวจสอบกับ Science Citation Index และ Social Science Citation Index ด้วย ผลสุดท้ายจะได้เป็น คำอธิบายเบื้องต้น หรือ ข้อมูลการสื่อสารเบื้องต้นของผู้แต่งแต่ละคนสำหรับเอกสารแต่ละชิ้น ลักษณะของข้อมูลการสื่อสารเบื้องต้น ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ต่อจากนี้จึงแปลงข้อมูลการสื่อสารเบื้องต้นเป็นคำอธิบายผู้แต่ง (Authors' Descriptions) ด้วยการตัดชื่อที่ซ้ำกันออกไป และกำหนดหมายเลขโคดสำหรับแต่ละชื่อเพื่อสะดวกในการคำนวณด้วยคอมพิวเตอร์ แล้วจัดเรียงเสียใหม่ตามค่าของหมายเลขชื่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

		หมายเลขโคดชื่อ							
ผู้แต่ง	HOFFMAN, W. S. (462) :	103	125	127	139	154	202	212	213
		243	250	348	349	412	417	502	
	HEILPRIN, L. B. (051) :	138	207	314	320	343			

หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลดังตัวอย่างข้างบนไปเจาะลงบัตร (punch cards) เพื่อเตรียมสำหรับคำนวณหาสัมประสิทธิ์ของความคล้ายคลึงระหว่างผู้แต่งแต่ละคู่

๒. การวัดความคล้ายคลึงระหว่างผู้แต่งและเอกสารแต่ละคู่

ในการจัดกลุ่มเอกสารนั้น นักวิเคราะห์กลุ่มจะพยายามจัดเอกสารชุดหนึ่ง ๆ ให้เข้าอยู่ในกลุ่มที่เหมาะสมที่สุด โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างเอกสารแต่ละคู่ ทั้งนี้มักยึดสมมติฐานที่ว่า เอกสารซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันมากน่าจะเป็นคำตอบสำหรับคำถามชุดเดียวกัน^๗ ดังนั้นการวิเคราะห์กลุ่มก็มุ่งที่จะแยกเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเห็นได้ชัด ออกจากกลุ่มเอกสารซึ่งไม่เกี่ยวข้องกัน การกระทำเช่นนี้เป็นการลดโอกาสไม่ให้เอกสารที่ไม่เกี่ยวกับคำถามติดออกมาในชุดคำตอบด้วย ในตอนสืบค้น แนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการวิเคราะห์กลุ่มเอกสาร ก็คือ เรามักจะมองเอกสารทุกชิ้นที่อยู่ใน (collection) ในรูปของการขึ้นต่อกัน (dependent) เพียงแต่การขึ้นต่อกันนี้ไม่เป็นไปอย่างเด็ดขาด แต่จะมีอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกันอยู่ กล่าวคือความรู้ที่ปรากฏในเอกสารชิ้นหนึ่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจว่าเอกสารอีกชิ้นหนึ่งที่อยู่ในชุดเดียวกันนั้น เป็นที่พึงประสงค์มากน้อยเพียงใด^๘

ฉะนั้นคำตอบที่พึงประสงค์สำหรับบุคคลหนึ่งในคำถามคล้าย ๆ กัน ไม่จำเป็นจะต้องสอดคล้องกับของอีกคนหนึ่ง นั่นก็คือ คำตอบควรจะแปรผันไปตามสถานภาพของความรู้ (state of knowledge) ของคนเหล่านั้น แนวความคิดนี้ทำให้เชื่อว่าการจัดกลุ่มเอกสารโดยคำนึงถึงความยืดหยุ่นในการตอบคำถามแต่ละคำถามของต่างบุคคลกัน แม้จะเป็นเรื่องยากสำหรับระบบสืบค้นสารสนเทศซึ่งใช้เครื่องจักรกล แต่ก็ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนามาก

การวัดความคล้ายคลึงระหว่างผู้แต่งแต่ละคู่ จำเป็นต้องคำนึงถึงความคล้ายคลึงซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกี่ยวกับเอกสารของผู้แต่งคู่นั้น ๆ ทั้งนี้เพราะผู้แต่งคนหนึ่ง ๆ ย่อมมีโอกาสผลิตผลงานได้เกินกว่าหนึ่งสาขาวิชา ฉะนั้นการวัดจำเป็นต้องยึดผลงานเป็นแนว เพราะการสื่อสารก่อน

และหลังการจัดพิมพ์ผลงานแต่ละชิ้นย่อมแตกต่างกันไป จากเหตุผลที่อธิบายมาแต่ต้น จึงถือได้ว่า ความคล้ายคลึงระหว่างข้อมูลการสื่อสารเป็นเกณฑ์ สำหรับพิจารณาความคล้ายคลึงระหว่างผู้แต่งและ เอกสารแต่ละคู่

วิธีการวัดซึ่งนำมาใช้ในที่นี้เรียกว่า Normalized Symmetric Difference (NSD) สัมประสิทธิ์ของการวัดแสดงได้ดังนี้

$$NSD_{ij} = 1 - 2 \frac{|a_i d_i \cap a_j d_j|}{|a_i d_i| + |a_j d_j|}$$

โดยกำหนดให้

$$NSD_{ij} = \text{ค่าสัมประสิทธิ์ของความแตกต่างระหว่างผู้แต่งเอกสาร } i \text{ กับ ผู้แต่งเอกสาร } j$$

$$|a_i d_i| = \text{จำนวนผู้แต่งที่เป็นคำอธิบายของผู้แต่ง } a_i \text{ สำหรับเอกสาร } d_i$$

$$|a_j d_j| = \text{จำนวนชื่อผู้แต่งที่เป็นคำอธิบายของผู้แต่ง } a \text{ สำหรับเอกสาร } d_j$$

$$|a_i d_i \cap a_j d_j| = \text{จำนวนชื่อผู้แต่งที่สอดคล้องกัน (ตรงกัน) ในเซตที่เป็นคำอธิบายผู้แต่ง } a_i \text{ และ } a_j$$

อธิบายคุณสมบัติทางเมตริกของการวัดระยะได้ดังนี้

ถ้าให้ N เป็นวัตถุเซตหนึ่ง สัมประสิทธิ์ข้อสัมพันธ์ (dissimilarity coefficient) ก็คือ real-valued function d on $N \times N$ ซึ่งสอดคล้องกับเงื่อนไขต่อไปนี้

$$(๑) \quad d(X, Y) \geq 0 \text{ สำหรับทุก } X, Y \in N$$

$$(๒) \quad d(X, X) = 0 \text{ สำหรับทุก } X \in N$$

$$(๓) \quad d(X, Y) = d(Y, X) \text{ สำหรับทุก } X, Y \in N$$

ตัวอย่าง ให้ $a_1 d_1$ มีคำอธิบายเป็น a_1, a_2, a_5, a_7 และ a_9
 $a_2 d_2$ มีคำอธิบายเป็น a_1, a_2, a_6, a_8

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น} \quad NSD_{1,2} &= 1 - 2 \frac{2}{5 + 4} \\ &= .56 \end{aligned}$$

ในการคำนวณ NSD_{ij} และสร้างเป็น symmetric dissimilarity ใช้แอลกอ-
 ริธึม (algorithm) ดังนี้

- (๑) นับจำนวนชื่อที่สอดคล้องกันในคำอธิบายชื่อผู้แต่ง (Authors' Descriptions)
- (๒) คำนวณจำนวนชื่อในแต่ละคำอธิบาย
- (๓) คำนวณ NSD_{ij} ตามสูตร
- (๔) เก็บค่า NSD_{ij} ไว้ให้เหมาะกับแถวและคอลัมน์ (เจาะลง punched cards)

โปรดสังเกตว่า ความแอดกอริธึมนี้ หากมีวัตถุ N ชิ้น จะต้องคำนวณ $\frac{1}{2} (N) (N-1)$ ครั้ง
 โปรดดูตัวอย่างสมมติสำหรับการคำนวณวัตถุ 8 ชิ้นต่อไปนี้

NSD			NSD		
1,2	=	.1	3,5	=	.5
1,3	=	.2	3,6	=	.1
1,4	=	.5	3,7	=	.1
1,5	=	.1	3,8	=	.9
1,6	=	.3	4,5	=	.3
1,7	=	.9	4,6	=	.8
1,8	=	.6	4,7	=	.6
2,3	=	.2	4,8	=	.4
2,4	=	.2	5,6	=	.3
2,5	=	.1	5,7	=	.2
2,6	=	.9	5,8	=	.5
2,7	=	.4	6,7	=	.3
2,8	=	.6	6,8	=	.4
3,4	=	.2	7,8	=	.2

จากค่า NSD_{ij} นำไปสร้างเป็น symmetric dissimilarity matrix
 ได้ดังต่อไปนี้

วัตถุ								
1	2	3	4	5	6	7	8	
0	.1	.2	.5	.1	.3	.9	.6	1
	0	.2	.2	.1	.9	.4	.6	2
		0	.2	.5	.1	.1	.9	3
			0	.3	.8	.6	.4	4
				0	.3	.2	.5	5
					0	.3	.4	6
						0	.2	7
							0	8

ภาพที่ ๑ Symmetric Dissimilarity Matrix

๓. การวิเคราะห์กลุ่ม (Clustering Method)

ในการวิเคราะห์กลุ่ม หรือการจัดหมู่เอกสารโดยใช้คอมพิวเตอร์ (computer-assisted classification or automatic classification) โดยปกติแล้วจะดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดคำอธิบาย (description) ให้แก่เอกสารแต่ละชิ้น (เช่น ศัพท์พรรณนารายละเอียดทางบรรณานุกรม เป็นต้น)

(๒) คำนวณสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ หรือ สัมประสิทธิ์ออสัมพันธ์ (similarity or dissimilarity coefficients) สำหรับเอกสารแต่ละคู่

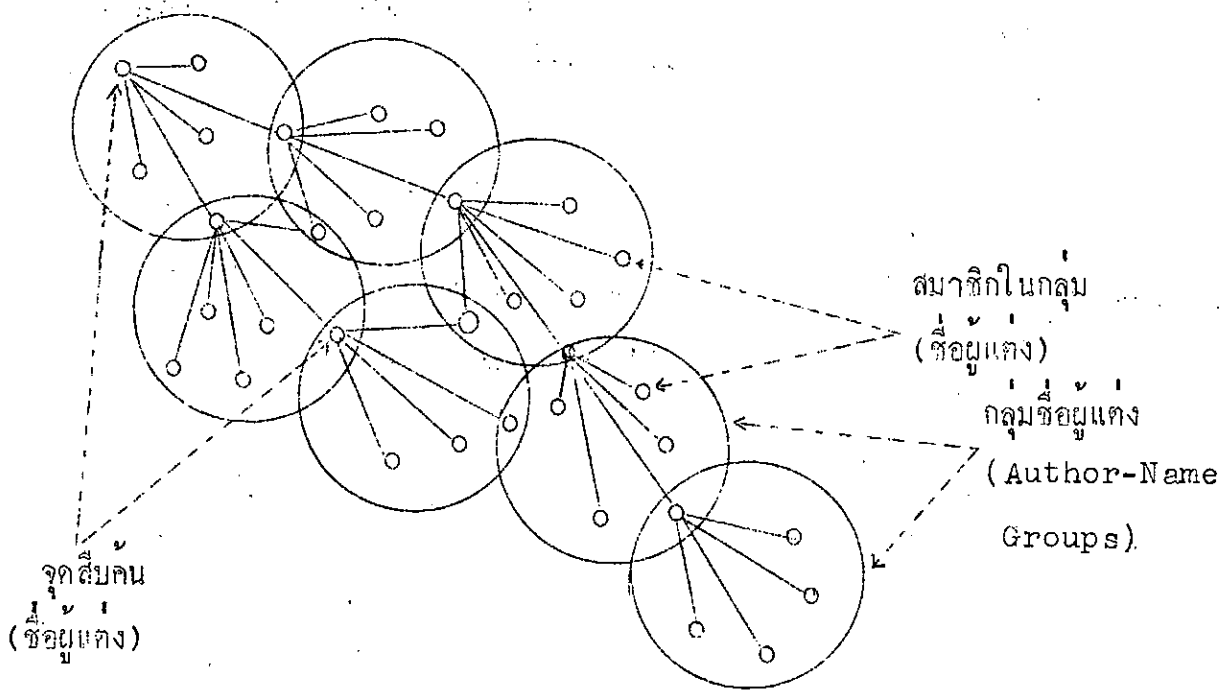
(๓) สร้างแมตริกซ์สัมพันธ์ (association matrix) โดยปกติจะทำขั้นที่ ๒ และขั้นที่ ๓ ไปพร้อม ๆ กัน เว้นแต่ในบางแอลกอริธึม ซึ่งไม่ใช้วิธีสร้างแมตริกซ์

(๔) ดำเนินการจัดกลุ่มหรือวิเคราะห์กลุ่มตามแอลกอริธึมที่เลือก และแสดงผลที่ได้ให้ทราบ

เนื่องจากแอลกอริธึมสำหรับวิเคราะห์กลุ่มมีหลายแบบ การจะใช้แบบไหนย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และลักษณะของกลุ่มที่จะนำไปใช้เป็นสำคัญ ในที่นี้จึงขอละเว้นไม่อธิบายแอลกอริธึมเหล่านั้นทั้งหมด แต่จะอธิบายเฉพาะวิธีที่เลือกมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้แต่โดยย่อ ได้กล่าวถึงในตอนต้น ๆ แล้วว่า วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์กลุ่มข้อมูลผู้แต่ง ก็เพื่อจะสามารถอำนวยความสะดวกในการจัดรายการข้อมูลผู้แต่งใน collection ทั้งหมดให้สัมพันธ์กันเป็นระบบ และรายการดังกล่าวสามารถอำนวยความสะดวกในการสืบค้นสนเทศเฉพาะวิชาได้ เพราะฉะนั้น ลักษณะของการจัดรายชื่อควรจะเป็นไปดังนี้ ข้อมูลแต่ละชื่อจะสัมพันธ์กับข้อมูลอื่น ๆ (เชื่อมโยงระหว่างกัน) ที่มีความใกล้เคียงกัน และระหว่างกลุ่มจะมีข้อมูลอย่างน้อยหนึ่งชื่อที่เป็นสมาชิกของทั้งสองกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกในการสืบค้นนั่นเอง ลักษณะของความสัมพันธ์ภายในระบบข้อมูลผู้แต่งอาจจะจินตนาการตามแนวการสืบค้นในเชิงเส้น, (linear search) ได้ดังปรากฏในภาพที่ ๒

ตามภาพที่ ๒ แต่ละจุดหมายถึงผู้แต่ง เส้นตรงต่อระหว่างจุดแทนค่าความคล้ายคลึงระหว่างผู้แต่ง และวงกลมใหญ่ล้อมรอบสมาชิกของกลุ่ม ตามแบบที่จินตนาการนี้ ผู้สืบค้นจะเริ่มค้นจากข้อมูลผู้แต่งคนใดก็ได้ และจะสามารถเลือกกลุ่มที่คล้ายคลึงกันมากที่สุดขึ้นมาพิจารณาระหว่างสืบค้น เพื่อให้การสืบค้นดำเนินไปภายใต้การควบคุม และพิจารณาผลของผู้สืบค้นมากที่สุด รายละเอียดในเรื่องนี้จะนำมาอภิปรายอีกครั้งหนึ่งเมื่ออธิบายกลวิธีในการสืบค้น

วิธีวิเคราะห์กลุ่มซึ่งสามารถสนองความต้องการดังกล่าวนี้ได้ เรียกว่า B_p Clustering Method ซึ่งมีลักษณะเด่น คือ ยอมให้สมาชิกในกลุ่มมีสิทธิ์เป็นสมาชิกในกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

ภาพที่ ๒ จินตนาการความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม Author-Name Groups

ลำดับขั้นของการวิเคราะห์กลุ่มแบบ R_k อาจจะอธิบายในรูปของทฤษฎีกราฟ ดังนี้
 ให้วาดกราฟซึ่งมีจุดยอดกราฟ(vertices)แทนวัตถุที่จะจัดเข้ากลุ่ม และให้ อาร์ค (arcs) ซึ่ง
 เชื่อมต่อจุดยอดกราฟแต่ละคู่แทนค่าสัมประสิทธิ์หรือสัมพันธ (dissimilarity coefficients)
 ที่น้อยกว่าหรือเท่ากับระดับ (threshold) t วาดเป็น maximal complete subgraphs
 (จุดยอดกราฟทุกจุดจะมีอาร์คต่อเชื่อมระหว่างกันหมด) ตรงไหนที่เซตของจุดยอดกราฟ ของ
 subgraphs ตั้งแต่สองขึ้นไปพบกันอย่างน้อย k จุด ให้ลากอาร์คเพื่อให้เกิด union

ระหว่างเซตของจุดทั้งสองเซต จนเกิดเป็น subgraph ที่สมบูรณ์ ให้ทำตามวิธีนี้จนไม่อาจดำเนินการต่อไปได้ สำหรับค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ทุกค่า ผลที่สุดจะได้กราฟที่เป็นตัวแทนของกลุ่มแบบ B_k ^{๑๑}

แอลกอริธึมสำหรับคำนวณหา maximal complete subgraphs (กลุ่มข้อผู้แต่ง) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผลการพัฒนาของ เฟรังก์ รอล์ฟ^{๑๒} ซึ่งจัดว่าเป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพสูงสุดโปรแกรมหนึ่งในปัจจุบัน สำหรับการคำนวณกลุ่มแบบ overlapping

*** มีต่อฉบับหน้า ***

เ ช ย ง อ ร ร ณ

^๑Eugene Garfield, "Citation Indexing for Studying Science," Nature 227 : 669 - 71, 1970.

^๒สุนทร แก้วลาย "ความเข้าใจภาษาในแง่ชีววิทยา และจิตวิทยา กับการประยุกต์ใช้ในการสืบค้นสนเทศ" วารสารมนุษยศาสตร์ปริทัศน์ ๑ (๒) : ธันวาคม ๒๕๒๒ (กำลังจัดพิมพ์)

^๓Robert A. Fairthorne, "Content analysis, Specification, and Control " in Annual Review of Information Science and Technology, ed. by C. Cuadra, v. 4 (Chicago: Encyclopedia Britannica, Inc.), p. 79.

๔ สุนทร แก้วลาย "กระบวนการสื่อสารกับบริการสารนิเทศ" วารสารบรรณศาสตร์
๑ (ฉบับพิเศษ) : ๖๗ - ๘๕ ตุลาคม ๒๕๒๑.

๕ D. B. Cleveland, "A Geometrical Model for Information Retrieval" (Ph.D. Dissertation, Case Western Reserve University, 1973).

๖ E. M. Keen and J. A. Digger, Report of an Information Science Index Language Test, 3 parts (Aberystwyth: College of Librarianship Wales, 1972).

๗ C. J. Van Rijsbergen, Information Retrieval (London: Butterworths, 1975), p. 47.

๘ William Goffman, "An Indirect Method in Information Retrieval," Information Storage and Retrieval 4 : 361 - 373 December 1968.

๙ Van Rijbergen, Information Retrieval, p. 33; C. J. Van Rijbergen, "An Evaluation of Goffman's Indirect Retrieval Method," Information Processing and Management 12 : 328, 1976.

๑๐ N. Jardine and R. Sibson, Mathematical Taxonomy, (New York: Wiley, 1971), p. 45.

11. W. Jardine and R. Sibson, "The Construction of Hierarchic and Non-hierarchical Classification," Computer Journal 11 : 179, May, 1969.

12. F. J. Rohlf, "A New Approach to the Computation of the Jardine-Sibson B_k Clusters," Computer Journal 18 : 164 - 8, 1975.

.....

.....

หนังสือสำหรับวิชาบรรณารักษศาสตร์

โดย

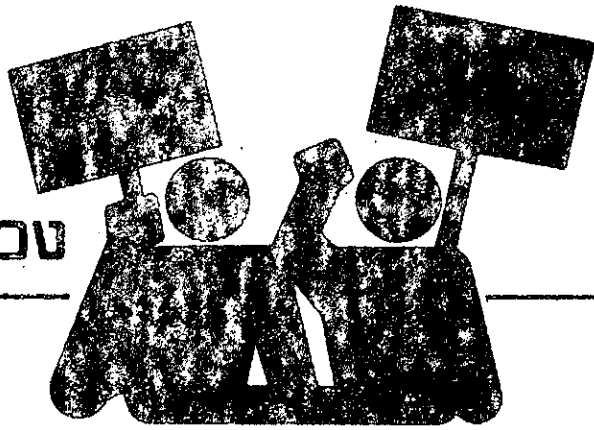
รองศาสตราจารย์ ดร. ลมุล รัตถการ

1. การใช้ห้องสมุด ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 6 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย 2522, 275 หน้า ราคา 45 บาท
2. การวางแผนเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางสารนิเทศ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2522, 61 หน้า
ราคา 15 บาท
3. ห้องสมุดบางแห่งในสหรัฐอเมริกา กรุงเทพมหานคร 2522, 90 หน้า 10 บาท

.....

ในแวตวบ

Lib-Sci
v2n3p63

เสรีภาพในการอ่าน*

โดย วรณิ ศิริสุนทร

เสรีภาพในการอ่านเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาธิปไตยของเรา เสรีภาพดังกล่าวนี้ได้รับการ
โจมตีอยู่ตลอดเวลา กลุ่มบุคคลทั้งเอกชนและราชการในส่วนต่าง ๆ ของประเทศกำลังดำเนินการ
เพื่อห้ามจำหน่ายหนังสือบางประเภท มีการเซ็นเซอร์หนังสือประเภทตำรา เพื่อแยกว่าเป็นหนังสือ
ประเภทชักแย้ง มีการแจกจ่ายรายชื่อหนังสือหรือชื่อคนแต่งที่ไม่เป็นที่ยอมรับ และดำเนินการปรับ
ปรุงห้องสมุดเพื่อให้มีแต่หนังสือดี ๆ การกระทำต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นั้นเห็นได้ชัดว่าเกิดจากความคิดเห็น
ที่ว่าธรรมเนียมการปฏิบัติของชาติเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกใช้ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว และถือว่า

*แปลและเรียบเรียงจากถ้อยแถลงของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน เสรีภาพในการอ่านได้รับ
การรับรองจากสภาสมาคมห้องสมุดอเมริกันเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๕๓ และได้รับการ
รับรองจากสภาผู้จัดพิมพ์หนังสืออเมริกันเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๕๓ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔
มกราคม ค.ศ. ๑๙๗๒ สภาสมาคมห้องสมุดอเมริกันได้ปรับปรุงแก้ไขบางประการ

การเซ็นเซอร์ตลอดจนการปราบปรามเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อหลีกเลี่ยงการบ่อนทำลายทางการเมืองและศีลธรรม พวกเราในฐานะพลเมืองซึ่งอุทิศตนให้แก่การใช้หนังสือ ในฐานะบรรณารักษ์และผู้จัดพิมพ์ซึ่งรับผิดชอบในการเผยแพร่หนังสือ มีความประสงค์ที่จะรักษามลประโยชน์ของประชาชนด้วยการปกป้องรักษาเสรีภาพในการอ่าน

เรามีความห่วงใยมากต่อความพยายามที่จะจำกัดเสรีภาพในการอ่านนี้ ความพยายามดังกล่าวส่วนใหญ่เกิดขึ้นเนื่องจากการไม่ยอมรับหลักฐานซึ่งเป็นรากเงาของประชาธิปไตยที่ว่าสามัญชนจะยอมรับสิ่งที่เป็นความดีและไม่ยอมรับสิ่งที่ไม่มีด้วยวิจารณญาณของตนเอง แต่เจ้าหน้าที่ที่ทำการเซ็นเซอร์ต่างถือสิทธิเอาว่าตนควรเป็นผู้กำหนดว่าอะไรดี อะไรไม่ดีสำหรับประชาชนของตนเอง

เราไว้วางใจประชาชนอเมริกันว่าเขาสามารถดูออกว่าหนังสือประเภทใดเป็นหนังสือโฆษณาชวนเชื่อ และคงจะต้องคัดค้านต่อต้านหนังสือประเภทลามกหยาบโลน เราไม่เชื่อว่าชาวอเมริกันต้องการความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่เซ็นเซอร์ให้ช่วยตนในเรื่องดังกล่าว เราไม่เชื่อว่าเขาทั้งหลายพร้อมใจที่จะละมรดกเสรีภาพในการพิมพ์เพื่อปกป้องตนเองจากสิ่งซึ่งคนอื่นคิดว่าอาจเป็นสิ่งที่ไม่ดี เราแน่ใจว่าประชาชนอเมริกันยังมีความรักเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกอื่น ๆ แม้ว่าจะเป็นการเสี่ยงก็ตาม

ไม่ใช่เฉพาะแต่หนังสือเท่านั้นที่กำลังเป็นเป้าหมายของความพยายามในการปราบปราม แต่ยังเกี่ยวโยงไปถึงการปราบปรามทางด้านการศึกษา หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ และโทรทัศน์ ปัญหามิได้อยู่แต่เพียงการเซ็นเซอร์อย่างเดียว เงาแห่งความหวาดกลัวที่เกิดจากความกดดันนี้เป็นที่น่าสงสัยว่าจะทำให้จำนวนคนที่พยายามหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งโดยยอมตัดทอนการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นด้วยความสมัครใจมีเพิ่มมากขึ้น

ความกดดันต่อการที่จะต้องปฏิบัติตามแบบแผนเหล่านี้บางอย่างก็อาจเป็นไปตามกาลเวลาของความเปลี่ยนแปลงที่แสดงออกมาในลักษณะของความหงุดหงิดไม่สบายใจ และความหวาดกลัวที่แผ่ซ่านไปทั่ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความเข้าใจในหลาย ๆ สิ่งถูกชักนำไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่ออุดมการณ์การแสดงออกถึงความไม่พอใจได้กลายมาเป็นความหวาดกลัวในตัวของตัวเอง และเราก็ชอบที่จะก้าวไปข้างหน้าเพื่อต่อต้านกับการปราบปรามนี้

แต่อย่างไรก็ตามในขณะที่สังคมกำลังอยู่ในภาวะที่ตึงเครียด การปราบปรามหรือการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวก็น่าจะไม่อันตรายมากนัก ในสหรัฐอเมริกาเสรีภาพได้ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดเสรีภาพได้เปิดทางให้แก่หนังสือประเภทนวนิยาย และการแก้ไขปัญหาที่เป็นความคิดริเริ่มต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามต้องการ การไม่กล่าวถึงความคิดเห็นนอกกรอบ และการบังคับใช้สิทธิที่คิดว่าถูกต้องมากเกินไปจะทำให้สังคมลดความเบิกบานและความผ่อนคลายลง และทำให้ไม่สามารถต่อสู้กับความกดดันได้อย่างเข้มแข็ง

เรายังคงถือกันว่าหนังสือเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งของเสรีภาพทั้งในอดีตและในปัจจุบันนี้ และเกือบจะเป็นทางเดียวที่หนังสือใช้ประโยชน์ในการสร้างความคิดเห็นหรือวิธีการแสดงออกต่าง ๆ ไปที่มีอยู่ สามารถเอามาใช้ได้กับประชาชนผู้รับรู้กลุ่มเล็ก ๆ หนังสือเป็นสื่อธรรมชาติสำหรับความคิดใหม่ ๆ และการแสดงความคิดเห็นที่ไม่เคยมีการทดลอง ซึ่งต่อมาได้เป็นส่วนสนับสนุนชั้นมูลฐานในการเจริญเติบโตของสังคม หนังสือเป็นสื่อสำคัญสำหรับการสนทนา การโต้ตอบ การโต้เถียง และการพิจารณาอย่างกว้างขวาง ซึ่งจำเป็นต่อความคิดที่สำคัญ ๆ และจำเป็นสำหรับการสะสมความรู้และความคิดเห็นต่าง ๆ เข้าเป็นรูปเล่มอย่างมีแบบแผน

เราเชื่อว่าการสื่อสารอย่างเสรีเป็นสิ่งสำคัญต่อการปกป้องรักษาสังคม เสรีและวัฒนธรรมที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ เราเชื่อว่าความกดดันต่อแบบแผนปฏิบัติให้ตรงกันนี้จะนำมาซึ่งอันตรายในการจำกัดขอบเขตและความแตกต่างของคำถาม และการแสดงออกซึ่งขัดกับระบอบประชาธิปไตยและวัฒนธรรมของเรา เราเชื่อว่าชุมชนอเมริกันทุกคนจะต้องปกป้องเสรีภาพในการพิมพ์และการเผยแพร่เพื่อรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพในการอ่านของตนอย่างหวงแหน เราเชื่อว่าผู้พิมพ์และบรรณารักษ์มีความรับผิดชอบอย่างยิ่งต่อการคงไว้ซึ่งเสรีภาพในการอ่าน โดยการช่วยให้ผู้อ่านสามารถเลือกอ่านหนังสือได้อย่างเสรี

เสรีภาพในการอ่านได้รับการรับรองจากรัฐธรรมนูญ สำหรับผู้ที่มิศรัทธาในเสรีชนจะยินยียดสนับสนุนรับรองธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิที่สำคัญเหล่านี้ และจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสิทธิดังกล่าวด้วย

ดังนั้นเราจึงขอยืนยันและรับรองความเห็นตามข้อ เสนอดังต่อไปนี้

๑. เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนทั่วไป ผู้พิมพ์และบรรณาธิกร์จะต้องจัดหาหนังสือที่ให้ความคิดเห็นและการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ กันอย่างกว้างขวางที่สุด รวมทั้งหนังสือที่มีแนวความคิดที่ไม่เป็นไปตามแบบ (นอกรีต) หรือไม่เป็นที่ยอมรับแพร่หลายในกลุ่มคนส่วนใหญ่

ตามความหมายความคิดสร้างสรรค์เป็นของใหม่ และของใหม่ก็มีลักษณะแตกต่างไม่เหมือนเดิม เจ้าของความคิดใหม่ ๆ นั้นอาจถูกกล่าวหาว่าเป็นคนนอกรีตนอกรอย จนกว่าความคิดดังกล่าวจะได้รับการชักฟอกและทดลองใช้แล้ว ระบบรวมอำนาจพยายามที่จะดำรงตนให้คงอยู่ในอำนาจโดยใช้วิธีปราบปรามแนวความคิดต่าง ๆ ที่ท้าทายความมั่นคงของลัทธิปฏิบัติที่ตนได้วางไว้อย่างปราศจากความเมตตา อำนาจของระบบประชาธิปไตยที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้รับการสนับสนุนทำให้มั่นคงอย่างกว้างขวางโดย เสรีภาพของประชาชนที่สามารถ เลือกสนับสนุนความคิดเห็นในบรรดาความคิดเห็นที่มีลักษณะขัดกันกับที่ เสนอมาอย่างเสรี การที่จะปิดปากไม่ให้คนเราออกความเห็นที่ไม่ตรงกับความคิดเห็นอื่น ๆ ทุก ๆ ประการ โดยที่ความคิดเห็นนั้น เป็นความคิดเห็นใหม่ที่เพิ่งคลอออกมา ย่อมหมายถึงจุดจบของแนว-วิ ทางประชาธิปไตย นอกจากนี้การที่ประชาชนผู้มีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตยจะได้มาซึ่งกำลังใจที่กำลัง เป็นที่ต้องการอย่างมากในเวลานี้ได้ก็โดยวิธีการซึ่งนำหนักและการเลือกสรร เราต้องการทราบไม่เพียงแต่สิ่งที่เราเชื่อ แต่เราต้องการทราบว่าทำไมเราจึงเชื่อ

๒. ผู้พิมพ์ บรรณาธิกร์ และผู้จำหน่ายหนังสือไม่จำเป็นต้องรับรองหรือ เห็นพ้องด้วยกับความคิดเห็นทุก ๆ เรื่องหรือบทนำในหนังสือที่เขาเหล่านั้นจัดทำขึ้น หรือจัดหา เพราะถ้าผู้พิมพ์ บรรณาธิกร์ และผู้จำหน่ายหนังสือจะนำ เอาความคิดเห็นหรือข้อความในบทนำมา เป็นมาตรฐานในการกำหนดว่าหนังสืออะไรควรพิมพ์ออกจำหน่ายให้แก่ประชาชนก็จะเป็นการขัดกับผลประโยชน์ของประชาชน

ผู้พิมพ์และบรรณาธิกร์ดำเนินงานและปฏิบัติงานให้กับแนวทางการศึกษา โดยช่วยให้ได้มาซึ่งความรู้และความคิดเห็นที่จะก่อให้เกิดความ เจริญงอกงามแก่จิตใจ และ เป็นการเพิ่มพูนความรู้จากการเรียน บุคคลเหล่านี้ไม่มีหน้าที่สนับสนุนการศึกษาโดยการบังคับ ประชาชนควรจะมี เสรีภาพในการอ่าน และพิจารณาความคิดเห็นในขอบ เขตที่กว้างไกลกว่าความคิดเห็นของผู้พิมพ์หรือบรรณาธิกร์ เพียงผู้เดียวของรัฐบาล หรือของศาสนาหรือลัทธิใดลัทธิหนึ่ง การที่บุคคลซึ่งสามารถอ่านหนังสือได้จะต้องถูกจำกัดให้

อ่าน เฉพาะหนังสือที่บุคคลอีกผู้หนึ่งคิดว่า เป็นหนังสือที่เหมาะสมนับว่า เป็นวิธีการปฏิบัติที่ผิด

๓. การที่ผู้พิมพ์หรือบรรณาธิการกำหนดหลักการในการยอมรับหนังสือ เล่มใด เล่มหนึ่งโดยถือเอาประวัติส่วนตัวหรือพรรคการเมืองของผู้แต่งมาใช้ในการพิจารณา เป็นเรื่องที่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน

การพิจารณาหนังสือควรจะพิจารณาในฐานะที่เป็นหนังสือ ไม่มีศิลปะหรือวรรณกรรมใดจะงอกงามขึ้นมาได้ถ้าหากหนังสือจะต้องถูกวัดตามความคิด เห็นทางการเมืองหรือชีวิตส่วนตัวของผู้แต่ง ไม่มีสังคมของ เสรีชนใดสามารถเจริญขึ้นมาได้ถ้ายังมีการเขียนรายชื่อเด็ก เขียนซึ่งสังคมนั้นไม่ยอมรับความคิดเห็น ไม่ว่าเด็ก เขียนเหล่านั้นจะมีเรื่องอะไรมากล่าว

๔. ไม่มีที่แห่งใดในสังคมของเราที่ดำเนินความพยายามที่จะจำกัดเสรีนิยมของคนอื่น จำกัดให้ผู้นิยมนอ่านหนังสือที่ลงความเห็นว่ามี เนื้อหา เหมาะสม หรือยับยั้งขัดขวางความพยายามของนักเขียนในการแสดงออกถึงผลงานด้านศิลปะ

สำหรับคนบางคนมีความเห็นว่างานเขียนสมัยใหม่ เป็น เรื่องที่น่าหวาด เสียว แล้วชีวิตจริงไม่น่าหวาด เสียวหรือ ถ้าเราจะไม่ให้นักเขียนเขียน เรื่องเกี่ยวกับชีวิตก็เท่ากับสกัดกั้นต่อของวรรณกรรม พ่อแม่และครูต่างมีหน้าที่รับผิดชอบที่จะ เตรียมพร้อมให้ เด็กกล้าเผชิญประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต โดยช่วยให้เด็กรู้จักคิดพิจารณาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นความรับผิดชอบที่ถูกต้องแล้ว มิใช่เป็นการกระทำเพียงเพื่อป้องกันไม่ให้ เด็ก เหล่านั้นอ่านหนังสือประเภทที่ เขายังไม่พร้อมที่จะรับรู้ ในกรณีเช่นนี้เสรีนิยมย่อมมีความหมายแตกต่างกัน และเสรีนิยมไม่สามารถได้รับการตราออกมาเป็นกฎหมายได้ แม้แต่เครื่องจักรก็ไม่สามารถแก้ไขขัดแปลงเสรีนิยมให้ออกมาได้ เหมาะสมกับความต้องการของคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดได้โดยไม่กระทบกระ เทือนต่อ เสรีภาพของคนอีกกลุ่มหนึ่ง

๕. การที่จะบังคับให้คนอ่านยอมรับการจัดประเภทหนังสือ หรือการจัดผู้เขียนว่ามีลักษณะ บ่อนทำลายหรือ เป็นอันตรายก่อนที่จะได้มีการพิจารณากันก่อน มิใช่ เป็นความต้องการของประชาชน

ความคิดในการแยกประเภทของหนังสือ เพื่อห้ามอ่าน แสดงให้เห็นว่าในสังคมยังมีบุคคลหรือกลุ่มคนผู้คงสติปัญญามีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดว่าอะไร เป็นสิ่งดีหรือไม่ดีสำหรับประชาชนของประเทศ และในการตัดสินใจบุคคลแต่ละคนก็คงมิได้ตัดสินใจด้วยวิจาร์ญาณของตนเองหากแต่ถูกชักนำไป

แต่สำหรับคนอเมริกันแล้วเขาไม่ต้องการให้ใครมาทำหน้าที่คิดแทนให้เขา

๖. ผู้พิมพ์และบรรณาธิการย่อมมีหน้าที่รับผิดชอบในฐานะผู้ปกป้องรักษา เสรีภาพในการอ่านของประชาชน ต่อต้านการล่วงล้ำ เสรีภาพของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่พยายามบังคับให้ชุมชนของตนยอมรับมาตรฐานหรือธรรมเนียมของตน

ในการให้และการรับตามแนวทางประชาธิปไตยนั้นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่บางครั้งแนวความคิดทางการเมือง ศิลปกรรม และการยอมรับสิ่งที่เป็นที่ถกเถียงบุคคลหนึ่งหรือของกลุ่มบุคคลจะเป็นปฏิปักษ์ต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง ในชุมชน เสรีบุคคลแต่ละบุคคลมีอิสระที่จะกำหนดความต้องการในการอ่านของตน และกลุ่มบุคคลแต่ละกลุ่มก็มีอิสระที่จะกำหนดว่าควรจะแนะนำหนังสือประเภทไหนให้แก่สมาชิกผู้มีอิสระในสังคมของตน แต่ไม่มีกลุ่มบุคคลใดมีสิทธิที่จะนำเอากฎหมายมาไว้ในกำมือ แล้วเพียวบังคับให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมประชาธิปไตยยอมรับแนวความคิดของตนเกี่ยวกับการเมืองหรือศิลปกรรม เสรีภาพจะไม่คงเป็นเสรีภาพถ้าจะยอมตามแต่เฉพาะสิ่งที่คนทั่วไปยอมรับและสิ่งที่ไม่น่ารังเกียจเท่านั้น

๗. เป็นความรับผิดชอบของผู้พิมพ์และบรรณาธิการที่จะช่วยให้ เสรีภาพในการอ่านสมบูรณ์ตรงตามความหมาย ด้วยการจัดหาหนังสือที่มีแนวความคิดและถ้อยแถลงออกให้ผู้อ่านและประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ กัน เนื่องจากการปฏิบัติตามความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดนี้ นักศึกษาสามารถพิสูจน์ได้ว่าคำตอบสำหรับหนังสือที่ไม่ดีคือหนังสือที่ดี และคำตอบสำหรับความคิดที่ไม่ดีคือความคิดที่ดี

เสรีภาพในการอ่านมีความสำคัญเพียงเล็กน้อย เมื่อนำมาใช้กับเรื่องที่ไม่เป็นสาระผู้อ่านจะเกิดความรู้สึกไม่สมหวัง เมื่อเนื้อหาของหนังสือไม่ตรงกับความมุ่งหมายของตน เพราะฉะนั้นสิ่งที่เขาต้องการก็คือผู้พิมพ์และบรรณาธิการไม่ใช่เพียงแต่จัดหาหนังสือที่ดีองห้ามเท่านั้น แต่จะต้องเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปได้อ่านหนังสือที่ดีที่สุด หนังสือเป็นช่องทางผ่านที่สำคัญของบรรคทางสติปัญญาซึ่งได้มอบให้ต่อ ๆ กันมา และเป็นหลักใหญ่ในการทดสอบสติปัญญาและความเจริญของชาติด้วย การปกป้องเสรีภาพ บุรณภาพ และการขยายกิจการในการให้บริการในสังคมต้องการความสามารถอย่างสูงสุดของนักศึกษา และการสนับสนุนอย่างเต็มที่ และดีเยี่ยมของประชาชน

เรามีได้กล่าวถึงปัญหาเหล่านี้ว่าไม่สำคัญ หรือว่าเป็นการพูดอย่างคลุมเครือง่าย ๆ เราได้กำหนดคุณค่าของหนังสือไว้อย่างสูงส่ง เพราะมีความเชื่อว่าหนังสือเป็นสิ่งที่tingam ให้ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์มากมาย และมีคุณค่าในการช่วยจรรโลงรักษาเสรีภาพ เราตระหนักดีว่าการเอาใจใส่ต่อปัญหาเหล่านี้อาจเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ความคิดเห็น และแสดงออกที่เป็นปฏิภักย์ต่อคนอื่น ๆ อีกมากมาย เราไม่ได้กล่าวถึงปัญหาเหล่านี้ด้วยความเชื่อในลักษณะของการผ่อนคลายความตึงเครียดว่าสิ่งที่ประชาชนอ่านไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่เรากลับมีความรู้สึกว่าสิ่งที่ประชาชนอ่านเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เรารู้สึกว่าความคิดเห็นต่าง ๆ ในเนื้อหาบางครั้งก็อาจเป็นอันตราย แต่การปราบปรามเพื่อขจัดความคิดเห็นดังกล่าวกลับจะเป็นอันตรายต่อสังคมประชาธิปไตยอย่างร้ายแรง ด้วยตัวของมันเอง เสรีภาพเป็นหนทางชีวิตที่น่า เป็นอันตรายแต่เสรีภาพก็เป็นของเรา

วรวรณิ คิริสุนทร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์ มศว ปทุมวัน

โ ร ง พื ม ษ์ เ พิ ย ร เ จ ริ ญ

462/7 ซอยอดนุช แขวงวัดมหาบุศย์ สุขุมวิท 77 พระโขนง กรุงเทพฯ 11

โทร. 3110340, 3114172

จำหน่าย วัสดุอุปกรณ์ของสมุดทุกชนิด เช่น ฝาแข็งขึ้น กระดาษแข็งขึ้น กระดาษปอนด์
ขาว ฟ้า กาว ฝาขาวบาง ฝาขาวนอก เหล็กคั่นหนังสือ บัตรรายการ
บัตรขึ้น บัตรกำหนดส่ง ของบัตร (สิ้นปีกาล และขาว) ฯลฯ

รับทำ บัตรคั่น ทรายาง และสิ่งพิมพ์ทุกชนิด เช่นกระดาษรายงาน ของจดหมาย
บัตรสมาชิกของสมุด การัดแต่งงาน งานขาว งานศพ นามบัตร ใบเสร็จ
 ฯลฯ

รับทำ ปกหนังสือ เย็บเล่มวารสาร และวิทยานิพนธ์
มีมือประดิษฐ์และบริการรวดเร็วทั้งที่ ราคาขอมเยา และเป็นกันเอง
..... โปรดติดต่อ นายพิรัช นิลสุวรรณโชติ
.....

เอกสารและหนังสืออ้างอิงทางบรรณารักษศาสตร์

จึ ก ท ำ โ ด ย

อาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และ
อาจารย์ประจำสำนักหอสมุดกลาง มศว ประสานมิตร
.....

1. การบริหารและดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน โดย พวาท พันธุ์เมฆา

มกราคม 2522 ราคา 40 บาท

2. การแบ่งหมู่หนังสือและแผนการแบ่งหมู่ระบบทศนิยมของคิวอี้ พิมพ์ครั้งที่ 3

ตุลาคม 2522 โดย พวาท พันธุ์เมฆา ราคา 60 บาท

สังกรยังผู้ชอลคหิเทศ (ไม่กิดค่าส่ง) เหลือเพียง 50 บาท

3. หัวเรื่องและการกำหนดหัวเรื่อง โดย เฉลียว พันธุ์สี้า และคณะ

พิมพ์ครั้งที่ 2, 2521, 212 หน้า ราคา 35 บาท